

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXIX 1 9 3 2 ŠTEVILKA 8-9

I. KAISER

EVROPSKI IN JUGOSLOVANSKI AGRARNI IN ŽITNI PROBLEM

Razmotrivajoč razloge svetovne, posebno pa evropske gospodarske krize, ki se razčlenjajo v dolgo verigo in so gospodarske, politične, socialne in psihične narave, pridemo do zaključka, da tvori med drugimi tudi žitni problem v sedanji mednarodni gospodarski situaciji važno vlogo. V verigi razlogov te krize tvori žitna proizvodnja, zlasti pa tudi mednarodna žitna trgovina, poseben člen, katerega važnost za splošno gospodarstvo si hočemo v naslednjem nekoliko podrobneje ogledati.

Od primitivnega poljedelstva, ki sega v prazgodovino, ko so človeku služili za prehrano prosto v naravi rastoči sadeži, ko je pričel človek kultivirati posamezno divje rastoče bilje, pa tja preko odkritja nepoznane zemlje, ki je bohotno razvilo poljedelsko proizvodnjo, do današnjega dne, ko je poljedelska proizvodnja vsaj dozdevno dosegla na nekaterih kontinentih vrhunec svojega razvoja, je imela poljedelska proizvodnja v gospodarskem življenju človeka vedno odličen pomen.

Razvoj poljedelske, osobito pa žitne proizvodnje je značilen zlasti za povojno dobo, ker je baš agrarna proizvodnja in trgovina z agrarnimi produkti močno vplivala na gospodarski položaj posameznih evropskih držav. V pogledu žitnega problema delimo Evropo v skupino industrijskih držav in skupino agrarnih držav. Ti dve skupini tvorita evropsko gospodarsko enoto napram prekmorju. Za nas je važno podrobnejše proučevanje evropskega žitnega problema v zvezi s prekmorjem.

Predvsem je v razmotrivanju žitnega problema treba na osnovi statističnih podatkov ugotoviti stanje na svetu z žitaricami zasejane površine in stanje žitnega pridelka.

Svetovno, z žitom zasejano površino, kaže naslednji pregled:

Leto	Pšenica	Rž	Ječmen	Oves	Koruza
	v milijonih ha				
1909/13	109·37	47·61	36·06	59·71	71·88
1924	108·70	45·40	32·07	56·77	72·47
1926	121·11	47·41	32·22	58·85	74·40
1928	124·08	44·33	34·43	59·44	76·77

Iz tega pregleda sledi, da je bila z žitom zasejana površina do leta 1924 v vseh vrstah žitaric nižja, nego pred svetovno vojno. Do tega leta moremo beležiti dobo obnove po svetovni vojni, velikih naporov posameznih držav, da oskrbe svoje prebivalstvo z najpotrebnejšimi življenjskimi potrebščinami.

Po letu 1924 pa opažamo ogromni porast zlasti s pšenico zasejane površine, dokajšnji porast površine, zasejane s koruzo, medtem ko rž, ječmen in oves, kot podrejene vrste žitaric, ne izkazujejo nikakega posebnega poviška areala.

Celokupna z žitom zasejana površina je znašala torej 1909/13: 32463 milijonov ha, 1924 je bila za 922 milijonov ha nižja napram predvojni dobi ter je v razdobju od 1924 do 1928 porastla za 2364 milijonov ha, odnosno za 1442 milijonov ha napram 1909/13.

Proizvodnja žitaric pa nam na podlagi statističnih podatkov kaže naslednjo sliko:

Leto	Pšenica	Rž	Ječmen	Oves	Koruzka
	v milijonih mtc				
1909/13	8226	—	—	—	1045
1924	766	184	214	484	1185
1926	829	189	241	480	1129
1928	936	225	306	527	1079
1930	885	248	292	491	1011

Celokupni žitni pridelek je porastel torej v razdobju 1924 do 1930 za 218 milijonov mtc; za posamezne vrste žita pa je znašal porast povprečno: pšenica 135%, rž 26%, ječmen 265%, oves 14%, koruzka je nazadovala za 11%.

Svetovni pridelek teh pet vrst žitaric je porazdeljen na Evropo in prekmorske države (brez Rusije) takole:

Pšenica

Leto	Evropa		Prekm. drž.	
	mil. mtc	% svet. proizv.	mil. mtc	% svet. proizv.
1924	285	37.2	481	62.8
1926	324	39.1	505	60.9
1928	376	40.2	560	59.8
1930	357	40.4	528	59.6

Rž

Leto	Evropa		Prekm. drž.	
	mil. mtc	% svet. proizv.	mil. mtc	% svet. proizv.
1924	164	99.9	20	0.1
1926	189	—	—	—
1928	225	—	—	—
1930	230	99.9	18	—

Ječmen

Leto	Evropa		Prekm. drž.	
	mil. mtc	% svet. proizv.	mil. mtc	% svet. proizv.
1924	111	52	103	48
1926	134	55.6	107	44.4
1928	146	47.7	160	52.3
1930	145	49.6	147	50.4

Oves

Leto	Evropa		Prekm. drž.	
	mil. mtc	% svet. proizv.	mil. mtc	% svet. proizv.
1924	201	41.5	283	58.5
1926	238	49.6	242	50.4
1928	245	46.5	282	53.5
1930	216	44	275	56

Koruzka

Leto	Evropa		Prekm. drž.	
	mil. mtc	% svet. proizv.	mil. mtc	% svet. proizv.
1924	363	30.7	822	69.3
1926	364	32.2	765	67.8
1928	300	27.8	779	72.2
1930	231	22.9	780	77.1

Svetovna žitna proizvodnja

Leto	Evropa		Prekm. drž.	
	mil. mtc	% svet. proizv.	mil. mtc	% svet. proizv.
1924	1124	39.7	1709	60.3
1926	1249	43.6	1619	56.4
1928	1047	37	1781	63
1930	1179	40.3	1748	59.7

Iz tega pregleda o svetovni žitni proizvodnji sledi, da v pridelku žitaric prekmorske države daleko nadkriljujejo Evropo.

Delež Evrope na svetovnem pridelku žita je znašal:

1924: 39·7%, 1928: 37·0%,
1926: 43·6%, 1930: 40·3%, povprečno torej 40·1%.

Ti podatki o svetovni žitni proizvodnji naj služijo kot osnova sledečemu razmotrivanju o evropskem žitnem problemu.

*

Evropa je izšla iz svetovne vojne izčrpana in upostošena. Uničene so bile obširne poljane rodovitnega in obdelanega polja. Potegnile so se nove meje, ustvarile nove države, nastale so nove gospodarske edinice, ki so, naravno, stremele za tem, da razvijejo čim popolnejše svoje gospodarstvo in se gospodarsko osamosvoje.

Evropske agrarne države so stremele za izgraditvijo nacionalne industrije; industrijske države pa so radi nezadostnih sredstev za prehrano prebivalstva in iz avtarkičnih nagibov, pričele z vso silo in velikimi žrtvami pospeševati poljedelstvo.

Uspeh prizadevanja industrijskih držav dvigniti in intenzivirati domačo agrarno in žitno proizvodnjo, ki se je v nekaj letih pokazal, je povzročil prve zapletljave v evropski gospodarski politiki, kajti industrijske države so pričele v zaščito domače, razvijajoče se agrarne proizvodnje ovirati uvoz žitaric iz agrarnih držav.

Kolikor kaže statistika, zlasti pšenične proizvodnje v Evropi, podviga, gre v pretežni meri na račun zvišane proizvodnje industrijskih držav. Tako je n. pr. Avstrija zvišala površino, obdelano z žitom: Površina, zasejana s pšenico 1919: 150.000 ha, 1927 pa že 250.000 ha, površina, zasejana z ržjo, se je dvignila od 291.000 ha v letu 1919 na 333.000 ha 1927.

Ocenjujoč pridelok pšenice industrijskih, agrarnih in ostalih evropskih držav ugotovimo naslednji napredek:

Država	Pridelek	
	1922	1930
v milijonih mte		
Industrijske države:		
Francija	74·1	76·5
Anglija	16·5	11·5
Italija	43·4	62·2
Nemčija	22·7	38·5
Belgija	2·6	5
Čehoslovaška	8·3	14
Švica	0·9	1·6
Avstrija	1·9	3·5
	170·4	212·8
Agrarne države:		
Jugoslavija	17·7	24·2
Bolgarija	9·3	14·7
Ogrska	17·7	19·2
Romunija	21	33·5
	236·1	304·4
Ostale evropske države (brez Rusije)		52·6
		357·0

Pridelek evropskih industrijskih držav se je dvignil v označenem času za 19·9%, pšenični pridelek jugovzhodnih agrarnih držav pa za 22·6%.

Če prištejemo še pšenični pridelek Sovjetske Rusije, ki se ceni na 241 milijonov mtc, znaša evropska produkcija pšenice 598 milijonov mtc, napram 528 milijonom mtc prekmorskega pšeničnega pridelka.

Napram temu pa se ceni potreba po pšenici v Evropi:

Država	Milijonov mtc
Francija	91·1
Anglija - Irska	73
Italija	85·8
Nemčija	59·4
Španija, Portugalska	40
Belgija	16·3
Nizozemska	10·1
Škandinavske države	17·8
Čehoslovaška	18·7
Švica	6·1
Avstrija	7·5
Grčija	9·4
Baltiške države	6·1
Poljska	16·7
Podunavske države	90
	548
Sovjetska Rusija	203
Skupaj	751

Skupna proizvodnja pšenice v Evropi znaša, kakor smo dokazali, skupno s Sovjetsko Rusijo 598 milijonov mtc, potreba po pšenici pa, kakor zgoraj navedeno, 751 milijonov mtc. Primanjkljaj na pšenici, ki ga skupno s Sovjetsko Rusijo izkazuje Evropa, znaša torej po tem računu povprečno 153 milijonov mtc., ki ga mora Evropa uvoziti iz prekmorskih držav.

Kaj bi torej ob takem stanju pšenične proizvodnje in njene porazdelitve na Evropo in prekmorske države morala storiti predvsem Evropa, da bi ne zašla v tako skrajno neugoden agrarno-gospodarski položaj, v katerem se nahaja?

Pri razmišljanju o evropskem žitnem problemu prihaja, kakor bomo dokazali, predvsem v poštev mednarodno sodelovanje v porazdelitvi dela.

Severozapadna-industrijska in jugovzhodna-agrarna skupina tvorita gospodarsko in kulturno enoto in sta gospodarsko tako tesno povezani med seboj, da je vzajemno medsebojno uravnavanje gospodarstva pogoj vsakega zdravega gospodarskega napredka v Evropi. Kajti, — agrarnim državam je pogoj njih gospodarskega razmaha možnost razvoja agrarne kulture, ki je pa možna seveda le ob primernem življenjskem standardu kmeta. Prav tako pa je pogoj uspešnega gospodarskega razvoja industrijskih držav močno tržišče v agrarnih državah.

Neupoštevanje tega načela, — gospodarskega solidarizma, zabarikadiranje posameznih držav z visokimi carinami, uvoznimi in izvoznimi omejitvami itd., je zato neobhodno moralo prinesiti gospodarske težkoče tako v industrijskih, kakor tudi agrarnih državah.

Vse številne mednarodne konference niso mogle privedi do take pravične na medsebojni pomoči sloneče porazdelitve gospodarskega dela, ki bi tvorilo najjačjo oporo Evropi proti ekspanzivnemu prodiranju prekmorskih pridelkov v Evropo.

Skrajno racionalizirano poljedelstvo prekmorskih držav in popolno pomanjkanje enotnosti v evropski mednarodni gospodarski politiki, zapostavljanje interesov agrarnih držav s strani industrijskih držav in neutešljiva težnja po uvoznih koncesijah v agrarnih državah, ne da bi tem koncesijam stale nasproti koncesije industrijskih držav, je vrglo v evropskih agrarnih državah cene žitaric na skoraj pred- in celo predvojno višino. Temu ogromnemu padcu cen agrarnih proizvodov pa ni sledilo znižanje cen industrijskih izdelkov.

Agrarne države so zašle v položaj, ki je nastal s silnim uvozom žitaric iz prekmorja v evropske industrijske države, kateremu cene evropskega žita niso mogle tekmovali, in ob vedno ostrejših merah proti uvozu agrarnih produktov iz evropskih agrarnih držav, skrajno težaven.

Ta položaj bi bil ob upoštevanju pravične porazdelitve gospodarskega dela, ob evropskem gospodarskem solidarizmu in ob nagonu po samoobrambi povsem nemogoč in to kljub ogromni hiperprodukciji in skrajno racionaliziranem poljedelstvu prekmorja.

Da je temu tako, dokazujejo konkretno podatki o uvozu žitaric evropskih industrijskih držav iz prekmorja.

Iz evropskih agrarnih držav, med katere prištevamo Jugoslavijo, Romunijo, Ogrsko, Bolgarijo in Poljsko, znaša povprečen izvoz žitaric:

pšenice in pšenične moke	9.743 tisoč mtc
rži	2.573 tisoč mtc
ječmena	10.212 tisoč mtc
ovsa	827 tisoč mtc
koruze	7.415 tisoč mtc

Napram temu pa je znašal v poslednjih letih skupni čisti uvoz žita ostalih evropskih držav:

pšenice in pšenične moke	148.600 tisoč mtc
rži	7.307 tisoč mtc
ječmena	35.482 tisoč mtc
ovsa	7.167 tisoč mtc
koruze	75.465 tisoč mtc

Skupen izvoz vseh vrst žita iz pet evropskih agrarnih izvoznih držav znaša torej povprečno 30.770.000 mtc, uvoz ostalih evropskih držav pa 274.030.000 mtc, kar pomenja, da se uvozi povprečno 243 milijonov mtc žita, ponajveč iz prekmorskih držav.

Kako je v preteklih letih povprečno izgledal uvoz žita v nekatere industrijske države iz evropskih agrarnih držav in iz prekmorja, pojasnjuje sledeči pregled:

Uvoz pšenice v Nemčijo:

Iz	1925	1926	1928	1930
	v tonah			
Evropskih agrarnih držav	27.174	56.978	11.869	59.981
Sovjetske Rusije	19.067	140.173	14.048	49.422
Prekmorskih držav	1.390.554	1.725.378	2.353.060	992.015

Uvoz koruze v Nemčijo:

Iz	1925	1926	1928	1930
	v tonah			
Evropskih agrarnih držav	188.191	183.530	121.993	211.225
Sovjetske Rusije	16.560	36.248	7.845	3.458
Prekmorskih držav	325.170	467.032	1.111.756	360.910
Celokupen uvoz koruze	556.524	704.253	1.284.540	651.318

V prav enakem položaju je bil izvoz žitaric iz evropskih agrarnih držav v severozahodne evropske države.

Ta slika o udeležbi uvoza žitaric v evropske države iz prekmorja in uvoza iz evropskih agrarnih držav je nadvse značilen in sicer s sledečih vidikov:

Evropske industrijske države so uvažale prekmorsko žito, dasi ob silnem napredku zlasti ameriške industrije niso mogle pričakovati kompenzacije za uvožene količine in vrednost žita v izvozu industrijskih izdelkov.

Evropskim agrarnim državam so stavile ostre kompenzacijske pogoje za uvoz agrarnih produktov, medtem ko so stremele, da si na jugovzhodu Evrope pribore odjemalca za svoje industrijske izdelke in zagotove čim širše politične interese.

Ob padcu cen agrarnih proizvodov in osobito žita je to mačehovsko ravnanje povzročilo v agrarnih državah občutno agrarno krizo, v katero so se zapletle poleg drugih vzrokov v dokajšnji meri tudi evropske industrijske države, ki so skoraj popolnoma izgubile odjemalca, ki ga tvori v agrarnih državah v pretežni meri kmet.

Zato moremo trditi, da je krizo evropskega gospodarstva zaostriilo neravnovesje med obema gospodarskima skupinama.

Poleg tega pa so evropske industrijske države s svojim ravnanjem dokaj krive sorazmerno majhnemu napredku poljedelstva in žitnega pridelka v agrarnih državah. S tem, da so ovirale izvoz žitaric iz agrarnih držav in dajale vso prednost prekmorju, je kmet v agrarnih državah izgubljal na kupni moči, s čimer mu je bila povsem nemogoča prilagoditev načina proizvodnje naprednejšim državam.

Ob takem položaju kmeta v agrarnih državah se je iz leta v leto slabšal tudi splošni gospodarski položaj agrarnih držav, ki povzroča v poslednjem času tudi velesilam mnogo skrbi.

Zato smemo imenovati evropski žitni problem enega najzamotanejših, ker je na pravilni rešitvi baš tega problema, ki kriči po — pravični porazdelitvi dela med agrarnimi in industrijskimi državami — mnogo odvisen nadaljnji potek evropske gospodarske krize.

Evropski žitni problem leži torej v tem: evropske industrijske države morejo videti potrebo, da na račun prekomernega prekmorskega uvoza žitaric ukinejo vse ovire uvozu žitaric iz agrarnih držav. V interesu evropskega gospodarstva je, da agrarne države racionalizirajo poljedelsko proizvodnjo, zvišajo žitni pridelek, s katerim naj vsaj sorazmerno zvišanju proizvodnje krijejo primanjkljaj med evropsko žitno proizvodnjo in potrebo.

S smotreno mednarodno žitno trgovino bo pridobilo prebivalstvo agrarnih držav na kupni moči, s čimer se bodo razvili jačji medsebojni trgovski odnošaji med evropskimi industrijskimi in agrarnimi državami, brezdvomno v korist evropski gospodarski celoti.

Evropskim agrarnim državam je treba dati možnosti razvoja in racionalizacije poljedelstva. Z izboljšanjem zemlje je treba dosežati izboljšanje kakovosti in zvišanje količine pridelka. Kajti agrarne države imajo ob mnogo milijonskem primanjkljaju vso možnost ugodnega razvoja.

Težke gospodarske prilike so v agrarnih državah jako ovirale ta razvoj. Medtem, ko so nekatere industrijske države z melioracijo zemlje znatno dvignile pridelek žita na 1 ha, je ta povišek prinosa na 1 ha v agrarnih državah odločno prenizek, kljub temu, da so klimatične prilike jugovzhodnih agrarnih držav za kulturo žita posebno ugodne.

Baš radi vztrajnega izboljšavanja zemlje je znašal n. pr. pridelek pšenice na 1 ha leta 1930:

v Franciji	1.600·0 kg
v Nemčiji	2.000·7 kg
v Avstriji	1.400·8 kg
v Belgiji	2.600·7 kg
v Švici	2.200·5 kg

Nasprotno pa v agrarnih državah (istega leta):

v Jugoslaviji	1.200·1 kg
v Romuniji	800·6 kg
v Bolgariji	1.300·2 kg
na Ogrskem	1.300·7 kg
na Danskem	3.300·1 kg

Dokazali smo torej, da v Evropi o hiperprodukciji žita ni govora, marveč, potrebno je, da se žitna produkcija v evropskih agrarnih državah celo zviša. Uvoz žitaric iz prekmorskih držav je tako ogromen, da je naravnost nepojmljivo, da se nahajajo evropske agrarne države v tako kritičnem položaju. Vzroke tega stanja smo omenili, pa torej ugodna rešitev evropskega žitnega problema ni toliko odvisna od prekmorja, kakor od sporazumne porazdelitve gospodarskega dela in smotrene ureditve odnošajev med evropskimi industrijskimi in agrarnimi državami samimi.

In podvig žitne kulture v agrarnih državah je opravičljiv in je imperativna zahteva evropske gospodarske politike, kljub ne baš ugodni prognozi potrošnje žita v Evropi.

Po svetovni vojni se je tudi način prehrane dokaj izpremenil. Namesto uporabe močnate hrane se je zvišala uporaba mesa, zlasti pa sadja,

jaje in sočivja. Tej izpremembi moremo pripisovati tudi sorazmerno znižanje potrošnje žita v Evropi.

Tako je znašala potrošnja pšenice na osebo:

v Franciji	1909/13: 223 kg	—	1930: 198·8 kg
v Nemčiji	1909/13: 86 kg	—	1930: 80·6 kg
v Belgiji	1909/13: 234 kg	—	1930: 185·3 kg
v Angliji	1909/13: 163 kg	—	1930: 155·8 kg
v Švici	1909/13: 143 kg	—	1930: 139·7 kg

V Italiji znaša potrošnja pšenice na osebo 183·7 kg, v naši državi 122·7 kg, na Ogrskem 156 kg, v Češkoslovaški 114·5 kg in v Avstriji 103·3 kg. — Kljub tej prognozi, ki stremi za padanjem žita v prehrani človeštva, pa je zvišanje proizvodnje žita v evropskih agrarnih državah gospodarska potreba.

*

Če se ozremo v tem kaotičnem problemu vrteč se, na naš jugoslovanski žitni problem, tedaj vidimo, da tvorimo v svetovni žitni proizvodnji in svetovni žitni trgovini z vsemi ostalimi evropskimi — jugovzhodnimi agrarnimi državami, le neznamenit del. Prekmorska racionalizacijska premoč in pa neprijazno in nenaklonjeno stališče evropskih industrijskih držav napram agrarnim državam, je globoko oškodovalo naše interese.

Tvorimo pa v evropski gospodarski celoti skupno z ostalimi agrarnimi državami važen faktor, industrijsko neizkoriščen teritorij, v katerem bo zapadna in severna Evropa morala iskati odlična svoji mrzlični industrijski ekspanziji. Jugovzhod je po svojih prirodnih dobrinah uspešno polje kapitalističnih investicij.

Zato moramo delovati na to, da to važnost jugovzhoda prav spozna industrijska Evropa, ki bi ob primerni gospodarski pomoči in v tem pravcu usmerjeni gospodarski politiki stvorila kulturnega in gospodarskega napredka zmožno evropsko gospodarsko unijo.

Evropski agrarni, in v ožjem pomenu besede, žitni problem, je pereče vprašanje evropske gospodarske celote. To je vprašanje, od katerega ugodne rešitve je brezdvomno odvisen bodoči gospodarski razmah Evrope.

DRAGO POTOČNIK

NAŠA PLAČILNA BILANCA IN DRŽAVNI DOLGOVI

»Trgovski Tovariš« je menda edina revija in sploh list v državi, ki prinaša redno podatke o naši plačilni bilanci, zavedajoč se velikega pomena teh števil za presojo našega gospodarstva. Leta 1928 je izšla, kakor smo že omenili pri prvem poročilu o naši plačilni bilanci, knjiga o tem problemu, ki pa je podajala cenitve, ki se pozneje niso vzdržale. Naša vlada je doslej vsako leto pošiljala tajništvu Društva narodov podatke o naši plačilni bilanci, ki so bili objavljeni v spomenicah Društva narodov. Zato so bili v Trg. Tovarišu objavljeni podatki o naših plačilnih bilancah za leta 1926, 1927, 1928 in 1929. Najnovejši mednarodni pregled plačilnih bilanc za 1930 pa ne prinaša podatkov za našo državo in tudi ne omenja, zakaj niso podatki objavljeni. Najbrže jih niso dobili.

Zato podajamo v naslednjem poskus čenitve naše plačilne bilance za zadnji dve leti, t. j. za 1930 in 1931. Metoda, katere smo se posluževali, je drugačna, kot je bila doslej. Zato so tudi nekatere čenitve postavljene na drugo podlago, kar bo razvidno iz naslednjih podatkov.

Po izvoru donosa, odnosno iznosa ločimo v naši plačilni bilanci tri skupine: blago, služnosti in kapitale. V prvo skupino spada zunanja trgovina in tudi zlato, ki je zapopadeno v statistiki zunanje trgovine kot predmet, ravnotako kot drugi. V drugo skupino spadajo obresti za kapitale, ki delajo pri nas, za naše kapitale v inozemstvu, če bi jih imeli toliko, odnosno če bi njih donos prišel nazaj v državo in plačila za razna dela. Tretji sestavni del bilance pa tvorijo kapitali, ki so prešli meje naše države. O vrednosti posameznih skupin in njih vlogi pa dajejo jasno sliko statistični podatki.

Najboljši so še statistični podatki o zunanji trgovini. Toda če gre za manjše dobe, je treba vpoštevati, da mi naš uvoz plačujemo navadno v trimesečnih rokih ali pa še celo daljših rokih. Zato nam veliki uvoz v izvestnih mesecih ne more služiti kot dobro znamenje, ker prispevajo zanj plačila šele v kasnejših mesecih ali pa nam je bilo blago dobavljeno na dolgoročni kredit. To povdarjamo posebno sedaj, ker je kljub deviznim omejitvam in kliringom, pri katerih so plačila neredna, naš uvoz znaten. Poleg tega se naši uvozniki bolj malo poslužujejo možnosti polaganja dinarjev na začasno vezane račune za inozemske dobavitelje. Večina našega sedanjega uvoza prihaja na kredit in ko bodo devizne ovire nekoliko popustile se nam bodo nagromadila velika plačila, ker bo dana možnost izvršiti jih. Poleg tega pa bodo zaloge naše trgovine in industrije prazne ter se bo radi sedaj dušenih potreb začel večji uvoz.

V tekočem letu je pasivnost naše zunanje trgovine neznatna tako, da skoro lahko govorimo o izenačenosti. Zabeležiti pa nam je tudi v letu 1932 veliki padec ne le obsega, nego tudi vrednosti naše zunanje trgovine. Še v prvi polovici leta 1931 je znašal uvoz 2.581.6 milj., v prvih 6 mesecih letos pa samo 1.390.4 milj. Padec znaša torej skoro polovico. Podobno je z izvozom, ki je od lani padel od 2.315.9 na 1.372.1 milj. Din v prvi polovici letos. — Nujno pa nam je potrebno aktiviranje trgovinske bilance, ker povsod drugod se naša plačilna bilanca slabša in bomo mogli le s povečanim izvozom plačevati svoje obveznosti v inozemstvu.

Stvarne reparacijske datjave imajo še vedno velik pomen v naši plačilni bilanci za 1931. Po nemških podatkih, ki so pa različni v primeri s podatki reparacijskega agenta, smo dobili blagovnih reparacij leta 1930 za 69.2 milj. mark, lani pa samo 18.1 milj. mark, torej 936 milj. za 1930 in 224 milj. Din za 1931. K tem stvarnim reparacijam je šteti tudi druge datjave Nemčije, ki so znašale v denarju (po našem zaključnem računu za 1931—1932) 147 milj. Din.

Zlato nima velikega pomena v naši zunanji trgovini. Kolikor je razvidno, je znašal uvoz zlata in dragih kovin v l. 1930 6.05, v l. 1931 pa 8.7 milj. Din. Od tega je znašal uvoz zlata (v kosih, v denarju, v nakitu, ploščah itd.) lani 7.9 milj. Din, ostalo pa odpade na platino, srebro itd. Nadalje je iz te statistike naše zunanje trgovine razvidno, da lani nakupljenega zlata v Franciji za 200 milj. frankov (440 milj.) ob priliki zakonske stabilizacije dinarja nismo uvozili v državo, temveč smo zlato pustili v Franciji, kjer nam najbrže služi kot podlaga za razne kredite, ki figurirajo v izkazih Banque de France kot predujmi na zlato.

Pri donosu tovarnin se pozna kriza. Zabeležiti pa imamo razveseljivo dejstvo, da je lani tranzitni promet preko naše države po rekah narastel, od česar je imelo tudi naše rečno brodarstvo korist. Tonaža tega prometa je narasla od 1·0 milj. ton na 1·84 milj. ton. Pri tej postavki naše plačilne bilance je nastopilo izboljšanje, dočim imamo na drugi strani pri pomorskem prometu zabeležiti zmanjšanje dohodkov, ki je bilo posebno vidno v tekočem letu. Saj so pred nedavnim listi poročali, da leži nezaposlenih v naših pristaniščih nad 50.000 ton trgovskega brodovja. Naši dohodki od pomorskega prevoznitstva so znatni, saj je treba pomisliti, da tvorijo parniki za takozvano dolgo (prekmorsko) plovo 83·2% vse naše tonaže. Po podatkih Statističnega letopisa Društva narodov je znašal indeks *Economista* 1929 97, 1930 79 in lani 80 (1913 100) za prevozne tarife v raznih relacijah.

Tranzitni promet je znašal (po statistiki zunanje trgovine) 1929 2,344.000 ton, 1930 2,264.000 ton in lani 2,856.000 ton. Tranzitni promet je znašal po rekah 1929 1,052.000 ton, 1930 1,014.000 ton in lani 1,840.000 ton, po železnicah pa 1929 2,132.000 ton, 1930 1,709.000 ton.

Tujski promet

O donosu tujkega prometa smo doslej navajali številke, ki pa so nekoliko previsoko cenjene. Pomisliti je treba, da naša statistika tujkega prometa še le zadnja leta funkcionira, dočim smo bili do l. 1929 navezani na cenitev uradnih mest in korporacij za pospeševanje tujkega prometa. Po svoječasnih cenitvah, katere je objavila v svojem poročilu za leto 1929 zagrebška Zbornica za trgovino, obrt in industrijo (str. 84), je znašalo število posetnikov leta 1924 v vsej državi 154.992 in je do leta 1928 naraslo na 277.883. Ti podatki so skupni za naše državljane in inozemce, za slednje imamo statistiko samo za nekatere banovine. Detajlnjša je statistika za leto 1929, katero je sestavilo ministrstvo trgovine in industrije. Iz te statistike je razvidno, da je znašalo tega leta število obiskovalcev 383.560, od tega 145.105 inozemcev, ki so vsi skupno prenočili 1,982.226 noči. Prihodnje leto je število obiskovalcev naraslo na 551.659, od tega inozemcev 255.147 s skupno 3,393.785 nočninami. V letu 1931 je število obiskovalcev padlo na 549.342, samo inozemskih na 209.797 s skupno 2,885.117 nočninami. Na podlagi teh statistik ceni zagrebška zbornica donos tujkega prometa inozemcev za našo državo 166 milj. Din, s prevozninami vred na 330 milj. Din v letu 1930. Za leto 1931 ceni zagrebška zbornica v svojem poročilu na strani 90 donos tujkega prometa inozemcev na 200 milj. Din. Do teh rezultatov pridemo tudi na drug način kot zagrebška zbornica: če računamo, da odpade na 1 inozemskega posetnika potrošek približno 1000 Din in če še dodamo svote, ki so jih potrošili tujci za železniško vožnjo po državi.

Iz vseh teh podatkov je razvidno, da donos našega tujkega prometa ni tako znaten, kakor so ga navajali dosedanji podatki o naši plačilni bilanci. Za leto 1929 je bila navedena svota 409 milj. Din, kar je previsoko. Zato smo v sedanjo našo cenitev vnesli omenjene cenitve zagrebške zbornice. Vendar smo za 1931 vnesli nekoliko višjo številko, ker se nam zdi cenitev prenizka. Na drugi strani smo znižali tudi cenitve o potrošku naših državljanov v inozemstvu, glede katerih smo mnenja, da se v dobrih letih drže v ravnotežju z donosom tujkega prometa.

V naslednjem podajamo še nekatere zanimive podatke o višini donosa tujskega prometa v nekaterih državah (v milj. dolarjev, navedeni so neto zneski, t. j. po odbitju izdatkov domačih turistov v inozemstvu): Francija 1929 333, Kanada 1930 166, Italija 1927 126, Švica 39, Belgija 1929 29, Avstrija 1929 28, Češkoslovaška 1930 3 milj. Več ali manj se izenačuje donos z izdatki v naslednjih državah: Japonska presežek 1929 1 milj. dolarjev, Jugoslavija presežek 1929 1 milj., Albanija in Romunija skoro po 1 milj., Turčija, Estonka, Poljska, Urugvaj, Letonska, Finska, Litva, Bolgarija itd. Toda z Bolgarijo že prehajamo v vrsto držav, ki so pasivne v tujskem prometu. Bolgarija samo je l. 1930 izdala 1·2 milj. dolarjev več kot je prejela. Na to slede: Danska 1930 3, Madjarska 1930 6, Švedska 1930 7, Argentina 1930—1931 7, Nova Zelandija 1930—1931 7, Južna Afrika 1929 16, Holandska Indija 1930 22, Nemčija 1929 29 in severno-ameriške Združene države 1930 640 milj. dolarjev.

V letu 1930 je dosegel tujski promet v naši državi svoj višek. Leta 1931 pa je začel tujski promet padati. Svetovna gospodarska kriza se je poostrila, posebno v onih državah, ki so dajale največji kontingent tujskega prometa. Prišlo je do valutnih pretresov, ki so onemogočili obisk inozemstva. Končno so razne države tudi preprečevale obisk svojim državljanom v inozemstvu. Nemčija je uvedla posebno takso, ravno tako tudi Poljska. Poleg tega so nekatere države uvedle omejitve glede višine izvoza valute. Letos celo smo prišli v devizno vojno s ČSR, ki nam je vsako leto počiljala izredno veliko število turistov, katera je bila šele neposredno pred največjo sezijo končana. Še slabše se nam obeta v letu 1932, kjer bomo morali zabeležiti nov padeč tujskega prometa. Razveseljivo pa je dejstvo, da vkljub vsemu narašča domači tujski promet kljub krizi. Saj je število domačih obiskovalcev naraslo od 238.455 v letu 1929 na 296.512 v letu 1930 in 339.545 v letu 1931. Tako bodo tujskoprometni kraji nadomestili izpad inozemskih obiskovalcev, seveda gotovo ne v popolnem obsegu in koristno za našo valuto, ker izpadajo veliki donosi v naši plačilni bilanci.

Velik del naše plačilne bilance tvorijo plačila države v inozemstvu in njeni dohodki iz inozemstva. Zato smo iz naših proračunov zbrali vse zneske, ki se plačujejo v mednarodnem prometu od države, odnosno, ki jih prejema naša država. Če izvzamemo veliki kompleks državnih dolgov, o katerem bo treba še detajlneje spregovoriti, in diplomatsko službo, se nahajajo taka plačila v proračunih naslednjih ministrstev (1932—1933).

Predsedništvo ministrskega sveta: civilna lista itd., razlika v tečaju za izplačilo v inozemski valuti 27·9 milj. Din, dopisniki Osrednjega presburoja v inozemstvu (osebni stroški) 0·3 milj. Din, posebni dodatki temu osebju 1·2 milj., naročnina za novinarske agencije 5·0 milj., za zaupne svrhe 3·5 milj. (tečajna razlika z izplačilo v tuji valuti); ministrstvo pravde: vzdrževanje vojaških grobov 0·1, sodelovanje pri mednarodnih ustanovah 0·55 milj.; ministrstvo prosvete: štipendije v inozemstvu 0·3, lektorjem v inozemstvu 0·1, kulturne zveze s ČSR 0·3 milj., itd.; ministrstvo vojske in mornarice: (brez državnih nabav v inozemstvu) stroški za vojaške atašeje (samo dodatek) 1·2 milj. franc. frankov; ministrstvo prometa: anuitetska služba po pogodbi s bernsko tvrdko Losinger & Comp. za gradbo železnic v bivši požarevski oblasti 29·95 milj. Din, nadalje za nova dela na progah Veles—Prilep 10 milj. Din, katera je tudi prevzela neka

francoska tvrdka proti obročnemu plačilu; kmetijsko ministrstvo: članarina pri mednarodnih ustanovah 0'25 milj. Din. Državna gospodarska podjetja: monopolska uprava: nagrade inozemskim članom uprav 0'7 milj. Din; stroški za takozvano švedsko posojilo 89'9 milj. Din; državne železnice: anuitete za južno železnico 63'9 milj. Din, za odkup posestev južne železnice 1'2 milj. in anuitete za odkup vicinalnih železnic 39'3 milj.; pošte: članstvo pri mednarodnih organizacijah itd. 0'5 milj., dohodki pa so znašali: poštni mednarodni promet 2'6, paketni 21'5, brzojavni 16'2 in telefonski 12 milj. Din, skupno torej dohodkov 47'2 milj. Din. To bi bile glavne postavke, kolikor sem jih mogel razbrati iz proračuna za 1932—1933.

Te številke pa kažejo, da ima država tudi še druge dolgove, katerih anuitete niso vnesene v proračun državnih dolgov. Znatni so notranji dolgovi Državni hipotekarni banki: za nakup in zgraditev raznih stavb. Tako dolgujejo samo državne železnice svoto 175 milj. Din, ki tudi ni navedena v pregledu drž. dolgov, o katerem bo še govora.

V prejšnjih pregledih plačilnih bilanc je bila navedena za 1929 svota diplomatskih izdatkov naše države v inozemstvu s 176 milj. Din. Ta svota pa je odločno previsoka, tudi če vpoštevamo še celo vrsto drugih državnih izdatkov v inozemstvu. Po proračunu zunanjega ministrstva so znašali izdatki za ministrstvo samo v Beogradu brez zaupnih kreditov, za katere smatramo, da so bili vsi porabljeni v inozemstvu, kar odgovarja naravi teh izdatkov, 12'5 oz. 14'1, oz. 10 milj. Din, dočim znašajo vsi ostali izdatki zunanjega ministrstva v proračunskem letu 1930—1931 147 milj. dinarjev, v proračunu za 1931—1932 pa 142'9 milj. V tekočem proračunu 1932—1933 je vnesena svota 127'7 milj. Din. V naše podatke o plačilni bilanci smo vnesli korigirane postavke.

Glede poštne službe smo že omenili nekatere postavke, kolikor so razvidne iz državnega proračuna za 1932—1933. Prejšnje statistike o plačilni bilanci so cenile donos pošt, brzojavov in telefonov za 1929 na 40 milj. Din. Iz proračuna za 1930—1931 je razviden dohodek 49'9 milj. dinarjev, 1931—1932 53'6 milj. in 1932—1933 47'2 milj. Din. Na razpolago so nam tudi poštne statistike za leti 1929 in 1930. Žal ti statistiki ne navajata detajlno izdatkov, pač pa samo dohodke. Tako so znašali dohodki od poštne prometa 1929 22'8, 1930 23'36 milj., brzojavnega prometa 1929 17'5 milj., 1930 16'2 milj. in od telefonskega prometa 7'85 za 1929 in 10'04 milj. za 1930. Skupno so torej znašali dohodki od mednarodnega prometa 1929 38'1 milj. in 1930 49'6 milj. Din. V naslednjih dveh letih je dohodek nekoliko padel.

Naši izseljenci radi slabšanja gospodarskih razmer po vsem svetu pošiljajo vedno manj v domovino. Že l. 1930 se je zmanjšal dotok izseljeniškega denarja, v še večji meri pa tudi lani. Samo lani je donos izseljeniškega denarja padel na skoro četrtino in dosega komaj 573 milj. Din, za leto 1932 računamo na svoto 400—450 milj. Din. Marsikoga bodo zanimale naslednje številke, vzete iz »Balances des Paiements 1930«, publikacije Društva narodov, o pošiljatih izseljencev. Največ denarja prejemajo od izseljencev naslednje države v milj. dolarjev (podatki se nanašajo večinoma na leto 1929, ki je bilo še kolikor toliko normalno): Italija (zadnje številke, ki so bile objavljene, za 1927) 98'9 milj., Grčija 38'0, Poljska 31'2, Belgija 30'6, Japonska 28'1, Češkoslovaška 17'9, Jugoslavija 17'0, Rusija 15'5, Kanada 14'9, Nemčija 14'3, Mehika (1926) 13'7,

Irska 12·0, Švedska 9·4, Madjarska 7·2, Finska in Norveška po 4·8, Romunija 4·8, Litva 4·6, nadalje še Albanija 1·9, Bolgarija 1·1, Danska 2·7, Letonska 1·5, Turčija 1·5 milj. dolarjev. Največ denarja pa pošiljajo izseljenci iz naslednjih držav (1929, v milj. dolarjev): Unija 247·0, Francija 98·0, Argentína 31·5, Kanada 23·8, Nemčija 11·9, Mehika 1926 8·4, Hol. Indija 6·0, Urugvaj 3·5 in Turčija 2·0 milj. dolarjev.

Ena najvažnejših postavk naše plačilne bilance je postavka obresti. Obresti, ki jih plačuje naše gospodarstvo vsako leto inozemstvu, so vseskozi do l. 1930 naraščale, toda od tega časa dalje so nekoliko nazadovale, ker se je tudi pri nas konjunktura obrnila na slabše. Zato cenimo, da je leta 1931 šlo iz naše države za najmanj 100 milj. Din manj obresti kot prejšnja leta. Leta 1932 pa je itak kmalu prišla devizna zavora in le malo obresti je šlo v prvih dveh mesecih čez mejo. Lahko pričakujemo, da bodo svote minimalne, ker so tudi poslovni uspehi za 1931 bili večinoma slabši kot 1930.

Zelo teže našo plačilno bilanco tudi obresti za državne dolgove. Iz proračuna za 1930—1931 je razvidno, da je šlo od skupne svote 1.017 milj. Din, ki je bila namenjena za kupone in amortizacijo državnih dolgov, v inozemstvo svota 690 milj. Din, tako je torej le 327 milj. Din ostalo v državi. V tej svoti pa še niso vpoštévani izdatki monopolske uprave za obrestovanje švedskega posojila v znesku 81·8 milj. Din in za anuitete južne železnice in posestev v nadaljnem znesku 64·5 milj. Din. Skupno so znašali tako izdatki za državne dolgove v inozemstvu 836 milj. Din. Poleg tega še niso vpoštévani večji izdatki za državne dolgove v Franciji, ker je bil tozadevni sporazum podpisan po uveljavljenju proračuna za 1930 in 1931. Konvencija je bila glede tega sklenjena 5. aprila, zakon pa je izšel 15. decembra 1930. Vendar lahko v splošnem rečemo, da leta 1930 še ni bilo večjih zneskov izdanih v ta namen. Številke, ki smo jih tu navedli, predstavljajo vse izdatke: torej obresti in amortizacijo. Šele prihodnji proračun 1931—1932 prinaša detajle glede obresti in amortizacije državnih dolgov v inozemstvu.

V novem proračunu za 1931—1932 so že vneseni izdatki na podlagi konvencije in zakona o ureditvi predvojnih dolgov. Dočim smo prej Franciji plačevali za predvojne dolgove okoli 32 milj. fr. frankov letno, je breme za 1931—1932 naraslo na 95 milj. frankov ali za 62 milj. (136 milj. Din) letno. Poleg tega sta bili vneseni v proračun svoti za izsuševanje pančevskega močvirja in mostu v znesku 75·4 milj. Zaradi vsega tega je skupna svota izdatkov za državne dolgove v proračunu za 1931—1932 narasla na 1.220·3 milj. Din. Od te skupne svote odpade na obresti predvojnih dolgov: 215·4 milj. Din (skupno z izdanimi certifikati za ostanke itd.), dočim je istočasno znašala amortizacija 5·0 milj. Din, skupno 220·4 milj. Din. Nadalje smo izdali za povojna dolarska posojila (brez monopolske uprave) za obresti 187·6 milj. Din, za amortizacijo pa 7·6 milj. Din, skupno torej 195·2 milj. Din. Za vojne dolgove velja Hooverov moratorij. Za predvojne avstrijske dolgove je znašal naš delež na obrestih 70·6 milj., na amortizaciji pa 1·1 milj. Ob tej priliki navajamo še amortizacijo dolga pri družbi Steg in v Pragi v znesku 0·5 milj. Din. Za obresti posojila za odkup orientalskih železnic in pri franc. vladi smo plačali 39·4 milj. Din, za amortizacijo pa 101·6 milj. Končno smo plačali že omenjeni svoti za pančevski most in močvirje v znesku 75·4 milj., iz proračuna pa ni razvidno, koliko od tega odpade na obresti,

koliko pa na amortizacijo, računamo pa, da je šla vsa svota za odplačilo, ker gre za dobave na dolgoročno odplačilo. Skupno smo torej v proračunskem letu plačali za amortizacijo 191·2 milj., za obrestovanje pa 513·0 milj. Din ali 704·2 milj. (1930—1931 690 milj.). Pri tem je treba upoštevati, da so izpadla v tem proračunskem letu plačila za obresti in odplačila za vojnih dolgov v znesku 173·0 milj. Din. Če prištejemo to svoto, dobimo skupno za inozemske dolgove 877·2 milj., kar odgovarja povišanju zaradi ureditve predvojnih dolgov in novih posojil za dobave. Domači dolgovi so zahtevali v tem proračunskem letu 343·1 milj. (vštevši izdatke za provizije itd. za vse dolgove, torej tudi inozemske), kar pomeni v primeri s prejšnjim letom povišanje za 16 milj. Din.

Poleg tega je treba k tem izdatkom prišteti še za amortizacijo švedskega posojila 12·1 milj. in obresti 77·8 milj., nadalje za južne železnice in vicinalne proge 103·9 milj. Din, skupno torej za obresti 77·8 in amortizacijo 116·0, odnosno 193·8 milj. Vsa plačila za državne dolgove v inozemstvo znašajo torej 898·0 milj. Din, od česar odpade na obresti 590·8, na amortizacijo 307·2 milj. Din.

Še bolj pa se je povečalo breme državnih dolgov v preteklem letu v inozemstvu. Dobili smo dve posojili in sicer stabilizacijsko v znesku 1·025 milj. franc. frankov in predujem franc. vlade v znesku 250 milj. frankov. Pri stabilizacijskem posojilu je vpoštevati, da faktično nismo dobili vseh 100%, saj je bil emisijski tečaj 86·75, dočim so banke prevzele vse posojilo po 82%, od tega pa je še odbiti razne stroške, ki skoro dosegajo 1%. Zato je od tega posojila prišlo neto v našo državo 1·827 milj. Din. O drugem posojilu je imenoval tedaj komunike naše vlade svoto 300 milj. frankov. Kakor pa je iz proračuna za 1932—1933 razvidno, je znašalo posojilo nominalno 250 milj. frankov. Obrestna mera znaša pa samo 1%, saj je v proračunu za obresti samo svota 1.875·00 frankov, kar pomeni, da se v začetku proračunskega leta že vrne svota 62·5 milj. frankov. Prve obresti pa smo plačali najbrže že iz posojila samega. Zaradi teh dveh posojil in začetka funkcioniranja fonda A je breme naših dolgov v inozemstvu naraslo za 321·0 milj. Din.¹

Za predvojne dolgove, odnosno njih obrestovanje je namenjenih 193·5 milj. Din, za amortizacijo pa 8·8 milj. Din, skupaj torej 202·3 milj. Na vsa ostala posojila odpade obresti 457·0 milj., amortizacije pa 451·6 milj., skupno torej 908·6 milj. Vsi izdatki za inozemske državne dolgove dosegaajo torej svoto 1.110·9 milj. Vpoštevani zopet niso vojni dolgovi, za katere je moratorij podaljšan. Nadalje je treba prišteti k tem številkanu še izdatke za obresti dolgov monopolske uprave v znesku 77·5 in amortizacijo 12·1 milj. Din, skupno 89·9 milj., za gradbo prog v požarevski oblasti 29·95 milj. Din in odkup južne železnice ter vicinalnih prog v znesku 104·4 milj. Din, skupno znašajo ti izdatki torej 224·3 milj. Din, iz česar sledi, da gre letno 1.335·2 milj. Din v inozemstvo samo za obresti in amortizacijo državnih dolgov (proračun 1922—1933).

V zvezi s temi podatki navajamo statistiko o stanju državnih konsolidiranih dolgov po stanju z dne 30. junija 1932, katero je izdalo finančno ministrstvo. Vsi državni dolgovi znašajo 38 milijard 783·6 milj. Din ali skoro 40 milijard Din. Od tega tvorijo predvojni dolgovi 9·155·7 milj. ali

¹ Zadnje poročilo Narodne banke, ki smo ga prejeli po zaključku razprave, navaja podobne številke.

skoro 25%, vojni dolgovi 12.882'8 milj. ali 35·5%, povojni inozemski 9.684·7 milj. ali 24%, povojni notranji dolgovi 6.020 milj. V proračunu je za anuitete dolgov določenih 1.583·54 milj. Din, k temu pa je treba še prišteti omenjene svote, kakor smo jih navedli gori v skupnem znesku 224·3 milj. Din, nadalje 88·0 milj. Din, ki bodo potrebni za anuitete za likvidacijo agrarnih odnošajev. Tako prihajamo do letnega zneska skoro 2 milijard Din za državne dolgove. V tej svoti pa niso vštete anuitete posameznih ministrstev za posojila, ki so bila najeta pri Državni hipotekarni banki za nakup in zgradbo raznih poslopij. Da so tudi ta posojila potrebna zabeležbe, je jasno, saj so tudi konsolidirana.

Zato podajam pregled višine teh posojil in anuitet zanje, v kolikor so razvidni iz proračuna (v milj. Din):

	Višina posojila	Obrok	Anuiteta
Il. ženska gimn., Beograd (Drž. h'p. banka) .	—	—	1.0
Gim. vard. banovine " " " .	—	—	0.5
Zgradba zun. min., Bgd. " " " .	—	—	0.96
Poslanstvo v Angori " " " .	12.0	—	1.21
Žel. proge (Losinger & Co.) " " " .	—	—	29.95
Trg. akad., Skoplje " " " .	—	—	0.7
Železniške investicije " " " .	175.0	IV.	21.5
Postaja Beograd " " " .	4.5	IV.	0.45
Poštno min. za razno (Poštna hran.) . . .	—	—	1.5
Drž. bolnica, Beograd	5.0	—	0.5
Zdr. šola, Zagreb	—	—	0.29
Boln. duš. bol., Ljubljana	2.0	—	0.16
" " " Novo Celje	12.0	—	0.74
" " " Stenjevec	—	—	1.5
Drž. bolnica, Sarajevo (Drž. hip. banka) . .	1.0	—	0.1
Vrujačka banja " " "	40.0	—	3.1

Ta tabela kaže, da je bila velika večina posojil zaključena pri Državni hipotekarni banki, ki postaja vedno bolj bankir države. Saj dobiva po tem pregledu letno na anuitetah za državna posojila od držav in državnih gospodarskih podjetij 39·52 milij. Din, kar odgovarja približno kapitalu 400 milij. Din. Ta zadolžitev države je deloma srednjeročna, deloma dolgoročna, ker se nekatera posojila amortizirajo po 25 let.

V naslednjem podajamo cenitev naših plačilnih bilanc za leta 1930, 1931 in 1932 po zaokroženih milijonih Din:

Donos

	1930	1931	1932
Zunanja trgovina (izvoz) . .	6.780	4.801	2.500
Poprava cenitev vrednosti . .	136	96	50
Tihotapstvo	70	50	25
Tovarnine	100	100	50
Transportni stroški	250	210	170
Komisije itd.	180	150	120
Pošte	50	53	45
Izselenci	740	573	450
Turisti	330	220	160
Diplom. služba	150	140	130
Denarne reparacije	600	147	—
Blagovne "	940	220	—

Kapitali

	1930	1931	1932
Nova posojila: drž.	960	2.380	—
Drž. hip. banka	—	110	—
Komunalna	—	—	—
Ost. dolgoročna	300	150	100
Kratkoročni krediti	100	600	200
Gibanje inoz. dobroimetij			
Nar. banke	1.100	—	—

Iznos

	1930	1931	1932
Blagovna trgovina	6.954	4.792	2.600
Poprava cenitev vrednosti	209	144	78
Tihotapstvo	90	70	50
Dividende	600	500	100
Komisije itd.	180	150	120
Vsote, vzete s seboj od izseljencev	150	100	50
Izdatki turistov	300	200	150
Diplom. služba	150	140	130

Kapitali

	1930	1931	1932
Drž. pos. obr. in amortizacija	700	870	900
Drž. hip. banka	61	58	50
Nakup efektov	400	100	—
Vrnjeni kratkoročni krediti	450	600	—
Gibanje inoz. dobroimetij			
bank	14	190	50
Gibanje deviznega zakhada			
Narodne banke	—	750	300

Ob teh številkah naše plačilne bilance v tekočem letu je razvidno, kako težko nam je postalo breme državnih dolgov, ki stalno vsako leto narašča. Odgoditev plačil za vojne dolgove nam ni prinesla znatne razbremenitve. Pomisliti je namreč treba, da pravzaprav vojnih dolgov prav malo plačujemo in da so v prvih letih anuitete nižje kot v kasnejših. Tako bi morali plačevati za ameriški vojni dolg letno 1932 250.000 dolarjev in bi šele postopoma v letu 1961 dosegli najvišjo anuiteto v znesku 249 milij. dolarjev, podobno je v Angliji, kjer je znašala anuiteta 1932 300.000 funtov do vstevši l. 1935, šele l. 1942 bi narasla na najvišjo svoto 600.000 funtov. Z moratorijem za vojne dolgove smo pridobili 173 milij. Din, pri tem smo pa izgubili milijardo nemških reparacij, tako da je uspeh za nas negativen. Poleg tega je treba vpoštevati dejstvo, da so naši dolgovi bili napravljeni predvsem pri zasebnikih in bi se morali dolgotrajno pogajati s svojimi upniki. Lažja je ureditev meddržavnih dolgov. V tem cziiru nam je veliko razbremenitev prinesla pot našega finančnega ministra v Pariz. Po svoji vrnitvi je izdal komunike, v katerem nam je sporočil, da je Francija dovolila naši državi za plačila francoski državi enoleten moratorij in sicer

od 15. oktobra 1932 do 15. oktobra 1933 in sicer gre tu za dve posojili: za 5% posojilo francoske vlade iz leta 1932 v znesku 300 milij. fr. fr. in sicer zapade meseca decembra letos plačilo 11·85 milij. fr. za obresti in 44·3 milij. za amortizacijo, skupno torej 56·2 milij. fr. fr. Pri tem je vpoštevati, da je znašala svota posojila konec lanskega leta še 237 milij. frankov. Nadaljna olajšava se tiče lanskega predujma francoske države v znesku 250 milij. fr. fr. Letos bi morali plačati 64·4 milij. fr. fr. obresti in amortizacije tega posojila in sicer v oktobru letos in v aprilu prihodnjega leta zopet toliko. S tem bi bila polovica posojila vrnjena. Poleg omenjenih 56 milij. fr. fr. nam je prihranjenih z gesto francoske vlade torej še 128·5 milij. fr. fr. ali skupno 185 milij., kar je v dinarjih 410 milij. Poleg tega moramo še omeniti, da nam je bil podaljšan lanski kredit za nakup tobaka, ki so nam ga dale francoske banke v znesku 100 milij. frankov. Na ta način si bomo prihranili izdatek 630 milij. Din v devizah, kar se bo zelo poznalo v naši plačilni bilanci in je upati sploh na izboljšanje našega deviznega položaja. Seveda je najvažnejši predpogoj tega francoskega moratorija, da se bodo razmere v svetovnem in posebej našem gospodarstvu izboljšale, ker se nam lahko drugače zgodi, da bo treba prihodnje leto zopet treba iskati odgoditve. Vendar upajmo, da se bo položaj izboljšal, ker so sedaj pred jesenjo začeli kazati v Ameriki znaki izboljšanja, ki bo menda trajno.

Misliti pa bo treba tudi na naše državne dolgove privatnikom. Breme naših dolgov je preveč konstantno. Za letos nam je v državnih plačilih prinesel francoski moratorij olajšavo za 268·2 milij. Din (proračun 1932—1933), kar pomeni, da bomo leta 1932—1933 plačali inozemstvu na obrestih in amortizaciji samo 1.067 milij. Din. To je za nas težko zmoGLjiva svota. V prejšnjih časih je šlo, ko je mednarodni trg kapitala funkcioniral dobro in smo primanjkljaje krili z novimi posojili. Sedaj pa tega ni več in v naši kapitalni bilanci se bomo morali postaviti na lastne noge, kar bo s prva sicer težko, vendar bo moralo iti. Med tem se pa bodo že razmere tudi na kapitalnih trgih obrnile na bolje. Še ena stvar je, ki je naša državna posojila zelo obremenjevala. To so bili nizki emisijski tečajji ali pa prevzemni tečajji bank za naša posojila. Ob vsakem posojilu je šlo 10—20% nominala v posredniške roke in bi morali za te svote znižati naše državne dolgove, če se vprašamo, koliko smo faktično prejeli. Poleg tega je bila radi teh tečajjev obrestna mera vedno visoka. Še eno slabo stran je omeniti, da posojil nismo porabili za produktivne in investicijske svrhe, temveč so bila finančnega značaja. Poglejmo samo povojna posojila. Od prvega Blerovega posojila v znesku 15,250.000 dolarjev smo porabili za jadransko železnico samo 250.000 dolarjev, od drugega polovico za splošne državne potrebe, drugo polovico pa za začetek del pri jadranski železnici. Francosko posojilo iz l. 1923 smo porabili za državne nabavke v Franciji, 7^{1/2}% posojilo 151 milij. fr. fr. za odkup orientalskih železnic, monopolsko ali švedsko posojilo za viseče dolgove, stabilizacijsko posojilo za stabilizacijo dinarja, del deviz pa za vrnitev deviznih kreditov Narodne banke. Podobno je devizni donos lanskega državnega francoskega posojila šel skoro ves za odplačilo deviznih kreditov. Torej skratka vračali smo posojila s tem, da smo delali nove dolgove.

V naslednjem smo zbrali tudi nekaj podatkov o državnih dolgovich naših sosedov in bližnjih držav. Podatke smo vzeli iz *Annuaire statistique international 1931—1932*, publikacija Društva narodov, skušali pa smo

podati tudi relativno sliko ter izračunali odstotke inozemskega dolga ter anuitete za inozemske dolgove primerjali z izvozom, predpostavljajoč, da se plačujejo dolgovi z izvozom. Že v naprej pa opozarjamo n. pr. na slučaj Grčije, kjer tvorijo nevidne postavke izredno velik dohodek iz inozemstva in zato je delež anuitet pri Grčiji prav znaten. Vsi podatki so proračunani na milijone dolarjev. Višino dolga smo za našo državo vzeli po naj-novejšem stanju z dne 30. junija 1932, dočim je za ostale države dolg preračunan po stanju konec 1930, ravnotako tudi anuitete. Pripominjamo, da smo za našo državo vzeli anuitete po proračunu 1930—1931.

	Drž. dolg na 1 preb. dolarjev	Delež inoz. dolgov v odstotkih	Anuitete inozemskih dolgov milj. dol.	Anuitete v % izvoza
Jugoslavija	50.0	83.0	15.6	13.1
Avstrija	44.0	93.5	21.3	8.2
Madjarska	35.7	90.0	14.0	9.0
Italija ²	117.7	2.0	42.5	6.7
Grčija	83.6	75.7	23.3	31.3
Romunija	61.4	91.4	31.7	18.5
Češkoslovaška . . .	67.3	19.1	16.7	3.2
Poljska	15.4	90.4	28.1	10.3
Bolgarija	28.4	73.3	6.0	13.3

² Brez vojnih dolgov.

Če izvzamemo Grčijo, ki ima kot znano izredno pasivno trgovsko bilanco, vidimo, kako težko je breme za inozemske državne dolgove. Pomisliti je tudi treba, da so skoro vse države tudi drugače kapitalno slabe in imajo vsako leto plačevati tudi ogromne svote za v njih plasirani inozemski kapital, tedaj je jasno, da je ta obremenitev pretežka, posebno sedaj, ko je izvoz vseh teh držav tako padel radi svetovne gospodarske krize. Posebno so prizadete agrarne države radi občutnejšega padca cen kmetijskih proizvodov, dočim so industrijske države dosegale še vedno nekoliko boljše cene. Poleg tega agrarne države v letih krize niso mogle razviti še svoje industrije radi prenehanja dotoka tujega kapitala, dočim so nasprotno industrijske države v Srednji Evropi zaščitile do skrajne meje svoje kmetijstvo.

Iz vsega tega je razvidno, da nam je potrebna temeljita izprememba dosedanje gospodarske politike, kakor sem to že naglasil lani v članku »Naša gospodarska kriza, padanje narodnega dohodka in stanje gospodarskih bremen«. Samo na sebi vzeto breme naših dolgov ni znatno, saj odpade na glavo prebivalca manj kot v Romuniji, Grčiji, Italiji in na Češkoslovaškem, seveda je naše breme večje kot avstrijsko, madjarsko, poljsko in bolgarsko. Toda v naši skupni bilanci smo bolj obremenjeni kot druge države. Grčija je v trgovski bilanci bolj obremenjena, toda iz posebnih razlogov, katere smo že omenili. Tudi romunsko breme je težje, nekoliko večje kot naše je bolgarsko, takoj za njimi pa pridemo mi. K Italiji nam je pripomniti, da skupna svota dolgov ne obsega vojnih dolgov Angliji in Ameriki.

Še bolj pa je razvidna obremenitev, če vzamemo najnovejše podatke: v proračunu 1932—1933 je namenjeno za anuitete inozemskih državnih dolgov 1.067 milj. Din (že po odbitju anuitet, ki so nam odpadle radi francoskega odloga). Istočasno je ceniti naš izvoz, ki bo dober radi velikega pridelka koruze na 2 in tričetrt milijarde. Tako tvorijo anuitete

naših državnih dolgov 39% izvoza, torej skoro dve petini. Da je to nevdržno, lahko uvidi vsak.

V naši gospodarski politiki naj ne velja več za uspeh najetje inozemskega posojila, pač pa gospodarska okrepitev tako države kot zasebnega gospodarstva. Naš domači kapitalni trg moramo okrepiti, da se tako izognemo škodljivim posledicam prevelike zadolžitve v inozemstvu, tako v političnem kot v gospodarskem oziru. Treba bo doma napraviti red v državnih financah, da bo naš državni upravni aparat v skladu z našimi gospodarskimi možnostmi. To je tem bolj potrebno, saj vidimo pri svariilih vzgledih naših sosedov, kako hitro pride tuja kontrola in tujec bo uravnovesil naše državne finance, če ne bomo tega opravili sami.

Ljubljana, avgusta 1932.

Dr. L. L. BOEHM

PREHOD ANGLIJE K ZAŠČITNO-CARINSKEMU SISTEMU

(Konec)

V trenutku, ko so stopili britanski delegati na kanadska tla, da tamkaj začno razgovarjati glede bodoče ureditve gospodarske, posebno pa trgovske politike v področju britanskega imperija, je napeto pričakovanje vsega sveta, glede daljnjega razvoja zunanje gospodarske politike v britanskem imperiju, ki se je začel s prehodom Anglije k zaščitno-carinskemu sistemu, doseglo višek. Ne samo vsestranski gospodarski, temveč tudi politični krogi se dobro zavedajo, kaj odvisi od teh zaključkov v mestu Ottawa. Temu naziranju je dal izraza predsednik kanadske vlade Tachereau, ki je v svojem pozdravnem govoru omenil, da je »ekonomski parlament«, ki se je sestel v Ottawi, »parlament največjega imperija, kakršnega svet še ni videl«. Zato morda ne bo neumestno, ako celo vprašanje, ki smo ga v prvih dveh člankih v splošnih potezah razpravljali, še nekoliko bolj osvetlimo in pri tem predvsem podčrtamo angleško mišljenje in stališče, to pa zaradi tega, ker je ravno materinska zemlja Anglija tista, ki z vsemi silami deluje na kolikor mogoče tesno strnitev vseh delov imperija, dočim se držijo dominijoni bolj rezervirano, oziroma celo odklanjajoče (n. pr. Irska). Moramo pa opozoriti, da sta prehod Anglije k zaščitno-carinskemu sistemu in pa državna konferenca v Ottawi prav za prav dve navidezno različni zadevi, vendar med seboj najožje zvezani, ker se bo ravno na tej konferenci razpravljalo o stališču, ki ga bodo zavzemali dominijoni v prvi vrsti nasproti spremenjeni zunanji trgovski politiki Anglije. Izhodišče vseh teh velikih dogodkov je iniciativno postopanje angleške vlade glede spremembe v sedanjem trgovsko-političnem sistemu v Angliji sami. Zato moramo posvetiti tej kardinalni točki še nekaj pozornosti in tudi naš gospodarski svet napojiti z živim zanimanjem za to vprašanje. (Kakor smo že v prejšnjih člankih z zadovolj-

stvom ugotovili, se naša javnost dokaj zanima za ta prehod Anglije k zaščitno-carinskemu sistemu, kakor tudi posebno za konferenco v Ottawi.)

Ze večkrat omenjeni Neville Chamberlain je pred nedolгим časom spričo obupnega stanja angleškega narodnega gospodarstva izrazil strem-ljenje angleškega, v evropski domovini stanujočega naroda po čim ožji strnitvi celokupnega imperija¹ s sledečimi besedami:

»Desolotno stanje angleškega gospodarstva se more zboljšati le, ako se zviša predvsem izvoz in zmanjša uvoz. Dalje je potrebno zvišanje državnih dohodkov, toda to zvišanje naj se zvrši samo s pomočjo carin, ne pa potom novega obdavčenja. Treba je nadalje vse storiti, da se prepreči dviganje cen najpotrebnejšim življenskim predmetom, obstoji pa razen tega še nujen postulat, pobijanje brezposelnosti, zboljšanja produkcijske in trgovske tehnike (ker je bila — kakor že omenjeno — Anglija tozadevno precej zaostala); predvsem pa okrepitev gospodarskih odnošajev z dominijoni.«

Ta zadnja točka je vodeča misel, ki jo lahko zasledujemo pri vsem tem stremljenju po zboljšanju gospodarskega stanja v Angliji. Od držanja dominijonov na državni konferenci v mestu Ottawa (Dominion of Canada) je odvisno ali preide celokupni imperij v tabor zaščitnocarinske struje, ali ostane angleški projekt samo torso, namenjen materinski zemlji.

Sicer se pač vsakdo zaveda, da bo zaščitno carinska politika, bodisi omejena na materinsko zemljo, ali pa v katerikoli obliki razširjena na ves imperij izzvala oster odpor in represalije s strani inozemstva, toda Angleži gojijo — morda nekoliko preoptimistično — upanje, da se z uvedbo zaščitnih carin predvsem okrepi notranji angleški, potem pa celokupni imperijalni trg, seveda ako bodo dominijoni na to pristali, to se pravi, ako jim je imperij bližji nego lastni dominijon. (Nasproti vsem dosedanjim poskusom je bilo stališče dominijonov v tem vprašanju ali popolnoma odklonilno ali pa vsaj zelo skeptično.) Ne da se tudi tajiti, da ne le dominijoni, temveč mnogi gospodarski krogi v Angliji sami, gojijo globoke in utemeljene pomisleke ne le glede prehoda Anglije k zaščitnemu sistemu, odnosno glede enotnega imperijalnega zaščitnega sistema, temveč celo izražajo skrb, da li je načrt sploh izvedljiv. Kajti niti angleški, niti dominijalni izvoz se ne odigrava v mejah imperija, temveč je navezan — in to v zelo izdatni meri — na tuje trge, ki bi se gotovo takoj zaprli, če bi imperij zaprl svoje meje njihovemu uvozu. Ali z drugimi besedami: Niti celokupni angleški imperij ne tvori absolutne autarkije, tako da mora svoje manjkajoče proizvode večinoma kupovati z izkupičkom onega blaga, ki ga proda v tujino, kar pa bi bilo otežkočeno ali pa onemogočeno, ako prestopi celokupni imperij k zaščitnocarinski politiki. S tem bi velikanska ideja takorekoč padla v vodo. Vendar pa ideja razširitve ravnokar v Angliji uvedene zaščitne carine na vse kolonije in dominijone močno sugestivno deluje in najde svoj refleks v neštetih publikacijah, govorih, izjavah, agitacijskih potovanjih itd. (omenimo izjave različnih trgovskih zbornic, industrijskih in ladijskih združb, predvsem

¹ V boljše razumevanje bodi povedano, da angleški imperij ni enotna država, temveč da je sestavljen (razen materinske zemlje v Evropi) še iz dominijonov, kronskih kolonij, cesarstva Indije, različnih vazalnih držav, agencij, zaščitnih zveznih držav, protektoratov, mandatskih področij, kondominijev, interesnih sfer in končno iz južnotečajnega področja (brez stalnih prebivalcev).

»City-Manifest«), v katerih se povdarja, da je edina rešitev za britanski imperij le povratek k zaščitnocarinskemu sistemu po vzorcu drugih držav in razširitev tega sistema na ves britanski imperij.

Pri tej priliki morda ne bo neumestna opazka, da je skoraj neverjetno, kako siromašen na gospodarskih idejah je svet, prav posebno pa na Angleškem, ki je poprej glede podajanja smernic, oziroma njihove praktične izvedbe načelovala vsem drugim državam in to že od časa Cromwella. Ako liberalizem danes ni več na mestu, potem še ne sledi iz tega, da je zaščitnocarinski sistem rešilen. Za izredne gospodarske razmere se mora pač najti druga formula. Dočim je protekcionizem veljal stoletja kot edino možno sredstvo za ekonomski dvig kake države, je pred sto leti začelo prevladovati mišljenje, da je zaščitnocarinski sistem nemogoč, kvaren, uničujoč za gospodarstvo. Zato se je priporočal liberalizem kot edino sredstvo, s katerim bi moglo vse človeštvo doseči največji gospodarski »blagor«, dokler novo zaščitnocarinska struja (dobrih 50 let nazaj) ni zopet proklamirala povratka k zaščitni carini kot sredstvo za ekonomsko dobrobit držav. Ta novozaščitni sistem je dosegel po vojni naravnost nečuvne dimenzije in mnogi, premnogi narodni ekonomski, bodisi teoretiki, bodisi praktiki, ta nečuvno pretirani zaščitni sistem naravnost krivijo vsega (ali pa vsaj pretežno, gospodarskega zla, pod katerim ječi ves svet. Sedaj pa isti Angleži, ki so 100 let nastopali v teoriji in praksi kot propagatorji liberalizma, ne najdejo nobene druge formule, kakor da se povrnejo k onemu sistemu, ki so ga zavrgli; k onemu sistemu, ki se — kakor rečeno — smatra kot glavni ali enega glavnih vzrokov svetske krize.

Eno in drugo gospodarsko politično naziranje je podkrepljevalo, oziroma še podkrepljuje svojo ideologijo z več ali manj tehtnimi argumenti. Vendar je v zadnjih desetletjih, posebno pa po vojni prevladalo stališče, da je zaščitnocarinski sistem edino izveličevalno sredstvo in da je liberalizem svojo vlogo definitivno doigral. To se pravi, da je enkrat za vselej konec svetsko gospodarski svobodi, temelječi na internacijonalni konkurenci, internacijonalni delitvi dela in neomejeni izmenjavi dobrin, kapitala in službenih storitev. Najčistejše pa se je ta gospodarski sistem odražal kakih 100 let nazaj v Angliji (brez dominijonov), sistem, čigar razvoj je postal nekako simbolične znamenitosti za Anglijo. Sedaj pa ta preobrat v Angliji! Vse, kar se je zadnja leta odigravalo glede tega v Angliji, hoče dokazati, da je prispela epoha gospodarskega liberalizma in njegove najmočnejše pojave (mislimo svobodno trgovino = free trade) do svojega konca. Potem, ko se je izjalovil grandiozni poskus Anglije s praktičnim uveljavljanjem svobodno-trgovinskega sistema po vsem svetu, potem ko je glavni konkurent Anglije, Unija, dosegla svoj velikanski podvig ne z liberalnim, nego zaščitnocarinskim sistemom, potem se je polagoma tudi v Angliji začel uveljavljati dvom, da se Anglija na tem vsestransko zaščitenem svetu s svojimi principi ne more vzdržati. »Somrak liberalizma«! Začelo je prodirati načelo, da mora stopiti na mesto svobodnega gospodarskega tekmovanja princip organizacije v smislu preosnovanja gospodarstva na zaščitnocarinskih temeljih. Da kratko ponovimo — spričo vseh nesreč in katastrof, ki so svet v obče, Anglijo pa posebej zadele, ni ves angleški svet našel niti ene nove ali originalne formule, kako bi se dalo odpomoči svetski in angleški krizi, koje vzroki in simptomi so ali deloma ali celo popolnoma drugačni kakor slični znaki v poprejšnjih časih. Originalnih gospodarskih idej tedaj ni. Vse se suče okoli starih, seveda modificiranih in moderniziranih gesel zaščitne carine.

Že najprimitivnejše opazovanje zamore zares vsakega gospodarskega lajika prepričati, da tudi zaščitnocarinski sistem ni v stanu donesti rešitve bolnemu svetskemu gospodarstvu. Vse ali skoraj vse vsaj nekoliko pomembne države so se bile namreč več ali manj tesno oklenile zaščitnocarinskega sistema in so ga po vojni še poostrile, najbolj Zedinjene države ameriške. Vidimo pa vse te zaščitne države v mnogokrat brezupnih gospodarskih razmerah in med temi, glede brezposelnosti Unijo na prvem mestu. Sistem torej, ki ga zavrača ne le ogromna večina gospodarskih teoretikov in praktikov, sistem, o katerem isti krogi trdijo, da je eden glavnih krivcev strahotne svetske krize, sistem tedaj, kateri ni prinesel nikomur koristi, pač pa neizmerno škodo, ta sistem, vzet iz stare angleške ropotarnice in od Angležov samih zavržen, naj sedaj reši Anglijo. V tem pomanjkanju stvaritvene ideje na gospodarskem polju hočejo nekateri, seveda ne ravno prijatelji Anglije, videti nadaljnje znake pojemanja angleške ustvarjajoče sile, angleškega gospodarstva, angleškega imperija, katero so že poprej ugotovili v omenjeni tehniški zaostalosti, krčenju obsega angleške zunanje trgovine, deposediranju

Londona kot središča svetskega trga, z eno besedo v podlegi, da celo manjvrednosti britanskega gospodarstva; v krhanju in propadanju svetskega imperija angleškega. »Somrak« britanskega genija?

Za enkrat se pa oficijelna Anglija na vse te resnične, seveda večkrat škodoželjne očitke ne obrača in krčevito drvi za fantomom panbritanske uvedbe zaščitno-carinskega sistema.

Ta najnovejša britanska gospodarska politika se odigrava v treh etapah, od katerih sta se dve že izvršili, tretja pa še čaka na realizacijo:

1. meseca septembra lanskega leta je prenehala dolžnost Narodne banke glede vnovčevanja njenih bankovcev v zlatu;

2. od novembra prejšnjega leta naprej se uvaja polagoma zaščitno-carinski sistem, ki stopi konečno v veljavo dne 1. marca 1932 in sicer za vso Anglijo, razen dominijonov;

3. za mesec julij 1932 pa je sklicana ponovna državna konferenca v mestu Ottawi, kjer se vrši posvetovanje, da li in pod kakšnimi pogoji bi bilo mogoče uvesti čim tesnejše sodelovanje dominijonov z materinsko zemljo, ali z drugimi besedami: vršijo se že posvetovanja, ako in na kateri način naj se strne celokupni britanski imperij v enotno celoto z enakimi zaščitnimi carinami proti vsem nebritanskim deželam, toda s svobodno trgovino v notranjosti tega imperija. To se imenuje »Empire free trade«, ali poživljenje stare Chamberlainove zamisli: »Greater Britain«.

Ali bodo dominijoni pristali na to ali ne? Ali bodo vztrajali na svojem separatističnem stališču ali ne? Ali bodo dominijoni sprejeli ta predlog, da naj velja za vso državo enotna zaščitna carina? Ali bodo dali samo koncesijo materinski zemlji glede revizije preferenčnih carin? Na ta vprašanja je težko odgovoriti. Mi moramo imeti pred očmi eno dejstvo, da je dominijonski gospodarski egoizem, ki pa je seveda tudi utemeljen v zelo mnogostranskih in tehničnih razlogih, mnogo večji kakor pa panbritanska ideja. Pred vsem pa se bojijo dominijoni, da bi bile njihove dokaj mlade in šibke industrije uničene ali vsaj težko ogrožene, ako se uvede na velikanskem teritoriju nad 40.000.000 km² in skoraj pol milijarde ljudi en velikanski panbritanski notranji trg z enotnimi zaščitnimi carinami, v katerem bi seveda dominirala industrija materinske Anglije. Ta zadeva je seveda največjega pomena ne le za Anglijo in njen kolonijalni imperij, temveč za ves svet, ter bi pomenila čisto gotovo še poostrenje dosedanjih, že itak neznosnih razmer. Kakor je v interesu britanskega imperija želeti, da se vsi deli tega mogočnega področja kolikor mogoče tesno strnejo, tako bi pomenil ta korak ponovno težko ogrožanje že itak otežkočene neovirane izmenjave svetskih dobrin in poostrenje medsebojnih gospodarskih odnošajev, ki bi imeli za posledice tudi še nadaljnje vzdrževanje nemirne svetske politične atmosfere.

Dočim je odločitev glede tretjega in seveda najvažnejšega vprašanja, namreč sodelovanja dominijonov (»Empire cooperation«) zadeva najbližje bodočnosti, sta prvi dve točki, kateri moramo smatrati kot kardinalni točki v spremembi dosedanje gospodarske politike Anglije, že stopili v veljavo. Kakor smo kratko omenili je prva točka opustitev zlatega standarda. Povod tej, v angleški monetarni zgodovini samo še enkrat poprej zaznamovani pojavi, imamo iskati predvsem v okolščini, da je Francija svoje kratkoročne kredite potegnila iz Anglije, ne da bi bile angleške banke v

stanu likvidirati v isti meri svoja dobroimetja v inozemstvu, ki so »zamrznjena«, ali pa ki se niso zamogla realizirati zaradi ustavitve plačil angleških dolžnikov v prekmorskih pokrajinah. Tako je morala Anglija v Franciji izposojene kratkoročne kredite v zlatu vrniti, kar je pomenilo velikanski odtok zlata. Anglija se je podala na to križevo pot navzlic izgubi prestiža kot finančni centrum sveta, kar je dovedlo do 25% padca sterlingovega tečaja. Ker je bilo iz gornjih razlogov za enkrat mogoče preprečiti dviganja cen v lastni zemlji, se je pokazala tudi (kot posledica tečajne diference) pocenitev angleških eksportnih proizvodov, dočim je bilo razpečevanje tujega blaga v Angliji otežkočeno, ravno iz razloga, da so postale inozemske proveniјence vsled padca sterlinga predrage. Seveda je bilo s tem v zvezi zvišanje bremena dolgov, v kolikor so bazirali ti dolgovi na zlatu (posebno na dolarju). Vendar se je ta obremenitev sprejela, ker se je pretežna množica zadolžnic glasila na funte in se je ta izguba prevalila na upniške države.

Najvažnejša sprememba pa je nastala potom že omenjene tendence, zaščititi notranji trg, kar je bilo poprej zaradi liberalnega principa neznano. Ta zaščita notranjega trga pa z razvredbo funta še ni bila dosežena, treba je bilo napraviti še drugi korak. Že poprej v smislu uvedbe zaščitnih carin preparirane mase volilcev (gl. zgoraj omenjeni »City manifest« in druge izjave) so volile pri zadnjih volitvah v oktobru preteklega leta konservativno, tedaj v smislu uvedbe zaščitnih carin. Ta razvoj se je odigral v dveh etapah. Predvsem uvedba 50% vrednostne carine na celo vrsto gotovih proizvodov po trgovinskem ministru Runciman-u, kar je pomenilo n. pr. za nemški uvoz toliko kakor uvozno prepoved. Posledice so se takoj pokazale v zmanjšani aktivnosti nemške trgovinske bilance in vsled tega v zmanjšanih plačilnih zmožnostih glede reparacij, poslabšanju delavnega trga, zvišanjem brezposelnosti itd. V najožji zvezi z gornjo odredbo pa je bila živahna propaganda za angleško blago v pričakovanju okrepitve delavnega trga in pojemanja brezposelnosti, kar se pa ni popolnoma obistinilo. Zadnja svrha vseh teh ukrepov pa je bila dosega aktivne trgovske, oziroma plačilne bilance.

Dočim so bile Runcimanove carine mišljene samo kot prehodno sredstvo in proračunjene na 6 mesecev, je pa dobila angleška zaščitno-carinska politika svoj definitivni značaj vsled izjave zakladnega kancelarja Chamberlaina, ki je največjega pomena in sicer zaradi načelne spremembe angleške gospodarske politike kakor tudi za splošno svetsko gospodarstvo, posebno pa za svetsko trgovino. S to odredbo od 4. februarja 1932 se je zgodilo nekaj nad vse važnega, izredno znamenitega, večinoma nepričakovanega in skoraj neverjetnega: Preokret, ki ima največji in nedogledni pomen za celokupno svetsko gospodarstvo v vseh panogah, posebno pa za svetsko trgovino: S to odredbo izgine namreč s sveta zadnje veliko svobodno trgovinsko področje (manjša ne pridejo v poštev) in kakor vse kaže — definitivno. S 1. marcem 1932 je na celokupni angleški uvoz (z izjemo maloštevilnih agrarnih surovin kakor pšenica, meso, volna, bomboževina), uvedena carina od 10%, od katere bodo izvzeti samo oni predmeti, od katerih se že pobirajo carine. Celo industrijalne surovine se morajo v bodočnosti ocariniti. Nastane vprašanje, ako bodo te odredbe imele za posledico v istini zboljšanje življenskega standarda in omiljenje brezposelnosti. Ne smemo tudi pozabiti omeniti, da se zamorejo še tudi na »non-essential articles« to se pravi na nevažne ali nebitvene pred-

mete polagati dokladne carine do 100% ad volorem. To pa pomeni skoraj popolno prohibicijo v carinskem smislu.

Ako rekapituliramo na kratko vse te dogodke, ki se odigravajo pred našimi očmi, vidimo kot najmarkantnejše točke sledeče pojave:

1. zapustitev zlatega standarda v Angliji;
2. prehod k zaščitno-carinskemu sistemu, zvezan z opustitvijo dosedaj vladajoče liberalne gospodarske politike;
3. poskus pojačanja panbritanskega imperijalizma;
4. izločitev »Empira« iz svetskega gospodarstva, v kolikor je ta poskus spričo splošne gospodarske prepletenosti svetskega gospodarstva in nezadoščanju v imperiju razpoložljivih snovi in surovin sploh mogoč; s tem stremljenjem v najožji zvezi pa
5. poskus dosege autarkije.

To velikansko nalogo, namreč izločiti angleško gospodarstvo iz svetkega gospodarstva in preiti k popolni ali skoraj popolni autarkiji, naj reši najnovejša panbritanska konferenca. Da se že v naprej ne odbije dominijonov, angleška vlada ne namerava svoje angleške carinske politike izvajati pol leta nasproti dominijonom, da se jim jasno pokažejo ugodnosti prednostnega postopanja z dominijonskimi provenijencami na angleškem trgu. Minister Ormsby-Gove je celo izjavil, da hoče Anglija skleniti prednostne pogodbe ne samo z dominijoni, temveč celo s popolnoma tujimi državami in da namerava celo uvesti carinske unije (kakor se o takih poskusih med drugimi državami vedno pogosteje sliši). Tozadevni princip naj bi bil ta, da bi uživale tuje surovinske provenijence na angleškem trgu posebne ugodnosti v zameno prednostnega postopanja angleških industrijskih proizvodov v tujih deželah. S tem se seveda neha vsak sistem največje carinske ugodnosti.

Anglijo zastopajo na konferenci v Ottawi najmarkantnejše politične in gospodarske osebnosti. Načelo te konference je izrazil minister Lord Hailsham sledeče: »Konferenca v Ottawi zamore le tedaj imeti uspeh, ako je vsak udeležnik odločen na eni strani varovati življenske interese svojega lastnega področja in ako so vsi udeleženci pripravljeni interese imperija predpostavljati interesom katerekoli druge države.«

Še preden pa je začela panbritanska konferenca svoje delovanje, imamo že pred seboj računski zaključek za mesec junij, ki dokazuje, da se angleška trgovina v inozemstvu zaradi teh novih ukrepov ni zboljšala, kakor se je — optimistično — pričakovalo; baš nasprotno. Vrednost uvoza je narastla, vrednost izvoza pa padla (nasproti prejšnjim mesecem). Iz tega sledi, da devalvacija sterlinga, od katere se je toliko pričakovalo, ni nič pomagala, še manj pa uvedba novih zaščitnih carin.

Seveda se teh, za novi angleški gospodarski sistem, neugodnih vesti ne more točno kontrolirati, ker je dopustna domneva, da so take vesti, navzlic oficijelnemu zatrjevanju, tendencijozno prikrojene. Vendar se pa že tudi čuje, da razprave na panbritanski konferenci ne potekajo popolnoma gladko, kar je umevno spričo tako velikanskega vprašanja, čigar realizacija vsebuje nedogledne in nepričakovane možnosti glede posledic uvedbe zaščitno-carinskega sistema za celokupni britanski imperij.

Napisano 28. julija 1932.

O RUSKI PETLETKI IN O GOSPODARSTVU RUSIJE VOBČE

Enkrat že je »Trgovski Tovariš« poročal o ruski petletki. Zbrali smo še druge podatke in jih nekaj tukaj priobčimo.

I.

Nemški državni minister v p. dr. ing. Gothein piše o **financiranju ruske petletke** med drugim sledeče: Sovjetska Rusija je financirala svoje ogromne industrijske investicije najprvo z razprodajo zlata, ki je služilo za kritje bankovcev in z razprodajo vseh po cerkvah, samostanih in gradovih zaseženih dragocenosti; in ko je to pošlo, s podprehrano svojega ljudstva. Da si nabavi deviz za plačilo strojev in drugih inozemskih produkcijskih sredstev, ki so bila potrebna za industrializacijo, je morala Rusija v vedno rastoči meri eksportirati, ne glede na to, če je morda to blago lastno gospodarstvo samo nujno potrebovalo. V prvi vrsti so eksportirali živila in krmila. Kmet je moral oddati tako velik del svojega pridelka, da mu je za lastno prehrano, za prehrano njegove živine in za semensko žito mnogo premalo ostalo. Mestno in industrijsko prebivalstvo je pa dobivalo tako malo živil itd., da je pričelo vse ljudstvo trpeti na hudi podprehrani. V Moskvi so smeli v pretekli zimi stanovanja in urade kuriti le trikrat na teden, ker je bilo treba za nabavo deviz eksportirati premog.

Misel, da bo petletka prinesla hitro rastoče izvozne previške, se je izkazala kot zmotna. Niso se dale doseči ne predpisane produkcijske in ne predpisane eksportne številke. Zlasti so pa spričo svetovne gospodarske krize cene ruskega eksportnega blaga rapidno padale, pri čemer je obenem nakupna moč inozemskih trgov odpovedala. Prvo kot drugo je zakrivil forcirani ruski eksport. Da dobijo devize, so eksportirali za vsako ceno in bolj ko je ta cena padala, tembolj so skušali z večjimi eksportnimi množinami doseči izenačenje, s čimer so pa cene seveda še bolj padle. V istem času, ko je padlo rusko izvozno blago v ceni za 40 do 50 odstotkov, so padle cene importiranih strojev, elektrotehniških predmetov itd. kvečjemu za 10 do 12 odstotkov. Ta razlika je nesreča vseh dežel, ki izvažajo živila in sirovine. Dočim so pa druge dežele import inozemskih industrijskih predmetov razmerno omejile, jih je Rusija v svrhu izvedbe petletke neprestano množila. To je šlo tako dolgo, dokler so imeli inozemski dobavitelji zaupanje v plačilno zmožnost Rusije. To zaupanje je bilo pa močno omajano s **poslabšanjem ruske plačilne bilance**. V prvem polletju leta 1929 je bila ruska plačilna bilanca še s 13·9 milijoni rubljev aktivna, v isti dobi leta 1930 z 91·9 milijoni pasivna, v istih lanskih mesecih s 152·3 milijoni in v vsem preteklem letu s ca 450 milijoni pasivna.

Kako naj Rusija zadosti svojim plačilnim obveznostim napram inozemstvu drugače kot z eksportom? Vse **devizno in zlato kritje** obtoka bankovcev znaša komaj 7 odstotkov in je ni menda dežele na svetu, kjer bi bilo kritje relativno tako majhno. Če bi hotela Rusija kriti svoje blagovne dolgove s svojimi zlatimi in deviznimi zalogami, bi zginilo sploh vse kritje bankovcev. S papirnimi rublji pa ne moreš kupiti nobenih deviz.

Zato je eksport nujno potreben; in tu izgledi niso razveseljivi; ni pričakovati, da bi cene pšenice, ječmena, koruze, petroleja, lesa in kož hitro narasle.

Dobro je še, da nujne plačilne obveznosti Rusije niso prevelike. Napram Nemčiji so znašale ob pričetku tekočega leta okoli 200 milijonov mark, a bodo rasle od četrletja do četrletja. Severoameriški eksporterji, ki so bili prej glede plačilnih rokov pred vsemi drugimi, zahtevajo za nove dobave plačilo v gotovini. Itd. Rusija sedaj ne more dobiti kredita drugje kot v Nemčiji, vsi drugi poskusi so ostali brezuspešni. Zato mora **uvoz omejiti**, kar pa ni nič drugega kot tudi **omejitev petletnega načrta**, ki stoji in pade s kreditnimi dajatvami kapitalističnih industrijskih držav.

II.

Generalni ravnatelj angleške United Steel Company in mnogih drugih velepodjetij Herbert Guedalla pravi:

Glavna napaka v politiki Evrope napram Rusiji je bilo **napačno ocenjevanje gospodarskega pomena Sovjetske države**; v marsičem se je ta pomen podcenjeval, v marsičem precenjeval. Bil sem v Rusiji in vem, da so v (prvi) petletki vsebovani sezname o produkcijski zmožnosti posameznih industrij absolutno napačni in da se navedene številke ne dajo doseči. Iz tega izhaja faktična nemožnost, da bi mogla Rusija nastopiti kot vodilna industrijska država. Sovjeti pozabijo, da je njih dežela izrecno agrarna in da vsebuje ogromne množine naravnih zakladov, rud in premoga, česar lastno domače prebivalstvo ne more izkoristiti, vsaj v nameravani izmeri ne. Izkoriščanje zahteva armado izvežbanih delavcev, ki bi morali vsi razpolagati z velikim znanjem pri delu s stroji in z modernimi aparati v svrhu olajšanja ročnega dela. Takšne delovne armade pa Rusija nima. Tudi ni nobene možnosti, da bi iz kmetov obširnih ruskih ravnin in iz gorskih prebivalcev nastali čez noč izšolani strojniki. Še v desetih letih ne. Za to bi se moral vzgojiti nov rod, in tudi temu bi se poznale posebne očetov, ki so bili vsi samostojni kmetje in ki so le obotavljaje se stopili pod jarem prisilnega strojnega dela, ki ga smatrajo še zmeraj za sovražnika.

Vagonski importi poljedelskih strojev v Rusijo so neobičajno dragi in končno brez pomena. Kmetje jih ne znajo uporabljati in jih prej uničijo, preden so imeli kaj dobička od njih. Tako se godi tudi drugim obratom, ki so navezani na podporo strojev. **Druga petletka vsebuje zato iste računске napake, kot jih je imela prva**, in bo zato producirala le del tega, kar se pričakuje.

Druga izvajanja se skoraj vsa krijejo z izvajanji Gotheina. Izvemo tudi kaj novega. »Preveč vneta socializacija poljedelstva ni rešila kmečkega vprašanja. Težek znak krize je **razvrednotenje rublja** v notranjem prometu in iz tega izvirajoča **inflacija**; cene hitreje rastejo kot jim morejo mezde slediti, itd. A najbolj resen in nevaren moment v ruskem gospodarstvu je čimdalje večje poslabšanje **plačilne bilance**, ki obtok petletke neposredno ogroža. Nevarnost za državne finance in za gospodarstvo je povečana po zunanjem zadolženju Rusije, obstoječem poleg efektivnega dolga iz importnih kreditov in eksportnih predujmov. Če prištejemo k deficitu plačilne bilance še to dvoje, rezultira po računih ruskih strokovnjakov za konec preteklega leta **skupno inozemsko zadolženje Rusije v znesku ca 1400 milijonov rubljev**. Ta svota zapade po

večini v kratkih rokih. Takšno napenjanje kredita je seveda nevarno. Rusija potrebuje neprestano novih kreditov, a hkrati raste previdnost v inozemskih državah, ki se more izrasti do akutnega nezaupanja. Schenkman, bivši guverner Sovjetske banke, računi obrestovanje inozemskih kreditov Rusije vsled podraženja v zadnjih letih s 25 do 30 odstotki. Kreditni temelj Rusije postaja zmeraj ožji.

III.

Napori sovjetske vlade, da se doseže začrtani cilj, so seveda izredni, in se poslužujejo sovjeti najrazličnejših pobudilnih sredstev. Profesor dr. ing. Saliger je govoril na Dunaju o **industrijalizaciji Rusije** in je marsikaj povedal o tem. Svaril je najprvo pred pesimizmom in optimizmom v presojanju ruskih razmer; kot povsod moramo tudi tukaj korakati po zlati sredi. »Vsak hoče postati inženjer. V Sverdlovsku gradijo velikansko tehniško visoko šolo, kjer bo moglo študirati do 20.000 dijakov; inženjer ima v Rusiji prvo vlogo, in tudi ženske se posvetijo inženjerstvu. Nobeden pa nima splošne izobrazbe, temveč se specializira samo za svojo posebno stroko in nima o sosedni stroki, čeprav je tudi tehniška, nobenega pojma. Seveda je delo s takšnimi tehniki težko. — Z odpravo zasebne lastnine so vsi Rusi postali proletarci. A **mezde** nikakor niso enake, temveč kolebajo med 50 in 800 rublji in še več. Posebno dobro delo se javno naznani s svetlobno reklamo, v kinu in v časopisih. Kdor ni priden, komaj živi in mora vrh tega priti po svojo mezdo k takozvanim »**črnim blagajnam**«, ki jih dobiš v vsaki tovarni. Sploh se hoče dati delu sportni značaj. Pri gradbi sedaj že povečini dograjene ogromne elektrarne Dnjeprostroj so signalizirali vsak večer med dnevom predelane množine betona od brega do brega. Tako je tudi drugje. Delavci dobijo posebne **znake**, ki odgovarjajo stopnji njih dela; najboljši delavec dobi **aeroplan**, najslabši **polža**. — Kar se sedaj v Rusiji vrši, je svetovno dogajanje izredne veličine, je nadaljevanje reformnega dela Petra Velikega.«

Da spada med sredstva sovjetske politike pri dosegu njenih ciljev tudi zelo obsežna **propagandna literatura**, je splošno znano. Prav zadnje dni sta izšli zopet dve deli, ki poveličujeta rusko petletko kot osvobojenje 20. stoletja. Eno je izdal Iljin v Berlinu, drugo je izdal Haydn na Dunaju in v Leipzigu; prvo je delo poštenega in prepričanega sovjetskega sodelavca, drugo spada med najmanj odkritosrčna dela, kar jih je o Rusiji izšlo. Obe knjigi obdelujeta isto snov — petletko —, obe sta opremljeni s tipičnimi propagandnimi slikami ruske državne založbe, ki kažejo samo svetle strani ruskega načrta, ne pa tudi senčnih. In vendar je razlika med njima velikanska. Iljin osvetljuje v preprostih in prepričevalnih besedah dosedanje uspehe petletke, ne zamolči pa tudi slabosti in govori o težkočah, ki jih je treba še premagati. Haydn pa vidi v vsem, kar se v Rusiji godi, le luč in svetlobo in odrešenje, in meče v blato vse, kar se godi v kapitalističnih državah. Njegova knjiga je odtisek tega, kar so mu med njegovim kratkim potovanjem po Rusiji komunistični propagatorji vtepli v glavo. Znani ekonom dr. Otto Deutsch pripominja: »Prepričati nas ne more ne ena knjiga in ne druga. Vemo že, da se je prva ruska petletka v bistvu posrečila, v kolikor se tiče namreč praprodukcije in tovarniške izgradbe. Novih vidikov in spoznanj nam pa ti dve knjigi ne podasta.«

V ostrem nasprotju k tema deloma je v Berlinu izišla knjiga K. Bartz-a: »Boljševizem nad nami«. Avtor prizna uspehe petletke in raziskuje, kakšne bi mogle biti posledice za Nemčijo. Delo je v bistvu apel na nemško meščanstvo, naj se ne da zaslepit od uspehov v Rusiji, naj se končno zdrami in naj pomaga pri gradbi v Nemčiji, ne glede na Rusijo.

IV.

Kako dvoličen je obraz Rusije, nam kažeta dve poročili enega in istega dne od konca letošnjega junija. 1. **Uradno poročilo** naznanja: V prvi polovici leta 1932 je pričelo obratovati 15 premogovnikov s kapaciteto skoraj šest milijonov ton premoga, dalje sedem rudniških preduhov, deset plavžev, štiri Martinove peči, elektrarne s kapaciteto 412.000 KW, štiri cementne tovarne z letno produkcijo treh milijonov sodov cementa, dalje cela vrsta velikih obratov v industriji petroleja, koka in železa itd. 2. **Neko zasebno poročilo** pravi: V občini Turbačov, nedaleč od Kijeva v Ukrajini, so sabotirali kmetje oddajo predpisanega žita. Vojaki Rdeče armade so bili poslani v vas, da žito s silo rekvirirajo. Ukrajinski kmetje, daleko ne tako podložni kot oni v pravi Rusiji, so se vojakom uprli in so jih pregnali iz vasi. Nato je bil odposlan v vas poseben **kazenski oddelek**, ki je vas obkolil in zažgal. Bežeči moške, žene in otroci so bili postreljeni, 370 po številu.

Dr. Aleksander Szana, znan po svojih ekonomskih študijah in spisih, pravi k temu: »Prvo poročilo gotovo v polni meri odgovarja dejstvom. Pri drugem poročilu, ki je prišlo v Evropo po ovinkih, je sodelovala morda tudi domišljija; a tudi če je poročilo zmišljeno od začetka do konca, tudi če vasi Turbačov sploh ni ali če piše o dogodku samo emigrantsko, sovjetom sovražno časopisje, vidimo vendar, da je res, kar zmeraj beremo, da obstoji namreč **med kmeti globoko sovrašтво proti sovjetskemu režimu**. Dejstvo je, da se posreči ruski petletki samo izgradba obratov, le zgradba mogočnih tovarn železa, torej kakor pravi tudi dr. Deutsch, da si pa ne more pridobiti **duše kmeta** in predvsem ne njegovega žita. Zmagoslavna poročila **uradnega propagandnega aparata** lahko govorijo o delih, kakršna v tako težkih razmerah, kot so sedaj v Rusiji, še nikdar niso bila izvršena, tudi če upoštevamo dejstvo, da je ruska država ogromna in da n. pr. štiri Martinove peči zanjo nič ne pomenijo; čuditi se moramo le železni volji, ki vodi sovjete pri udeležitvi za pravilno spoznane petletke.

In kljub vsem tem uspehom **kmečke revolucije ni nobenega napredka!** Kajti nobena propaganda nas ne more varati o tem, da bo šele bodočnost pokazala, če bodo mogle n. pr. nove cementarne res producirati naznanjeno množino cementa in, kar je še bolj važno, če jo bodo mogle tudi v redu oddajati itd. In tudi če dobijo tovarne potrebne sirovine, kar je zelo malo verjetno, če bodo dali premogovniki zadostne množine premoga, če industrijski delavci ne bodo ušli itd. itd., tedaj šele se bo pokazalo, da usoda Rusije vendarle ne zavisi od treh ali tridesetih milijonov vreč cementa, temveč od **poljedelstva**. Odpornost kmetov še ni zlomljena, stotridesetmilijonsko kmečko prebivalstvo še ni včlenjeno v novi produkcijski proces, še zmeraj vidi kmet v kolektivizaciji svoje zemlje, posebljeno ono državo, ki mu jemlje vse za življenje potrebno, ki mu s svinčenimi krogli izsili zadnjo žitno bilko, ki mu za protivrednost stisne v roko prav malo vredne papirnate cunje in ki ga v

preskrbi z blagom, katero naj bi izdelal njegov brat delavec v tovarnah, pusti sramotno na cedilu.

Prav malo časa je šele preteklo, ko je sovjetska vlada na kmeta težeči pritisk nekoliko omilila. Ne iz notranjega prepričanja, ne prostovoljno, ne iz spremenjenih ideoloških ozirov na kmeta, temveč prisiljena. Kajti kmečke množice so se izkazale močnejše od rdečih vojakov in odpornost kmetov se s samimi usmrtitvami ni dala zlomiti. Ruski kmetje, v prosti Ukrajini sovjetom bolj sovražni kot v Rusiji sami, čutijo, da jim moč raste, se strnjeno uprejo in se obrnejo proti **brezumni kolektivizaciji**, ki v Rusiji bolj škoduje kot koristi. Milejše postopanje napram kmetom pa krši zopet **predpravice delavcev, ki se morajo potuhniti**, ker s svojo delovno močjo in s svojim delovnim produktom ne morejo tako prosto razpolagati kot kmetje. In ker mora sovjetska vlada pustiti delavce v blodni misli, da je Rusija **diktatura delavcev**, se mora pokazati revolucionarnim kmetom v Turbačovu ali kjerkoli drugod na 25 milijonih ruskih kmetij moč in sila. **Revolta v Turbačovu** ni prva in tudi ne zadnja. Dokler bodo vojaki Rdeče armade ali pa civilni komunisti streljali na kmete, ki besedam vlade ne verjamejo in ki vojakom in vladnim uradnikom nočejo oddajati žita, toliko časa tudi najlepše Martinove peči ne bodo nič pomagale.

Dve poročili od enega in istega dne, in vsa **tragika Rusije** se zrcali v njih: pred svetom se bahamo z novimi cementnimi tovarnami in žongliramo z milijoni vreč; vse to je prav; a tragedija ruskega izgradbenega načrta se vidi v tem, da dogodki kakor oni v Turbačovu lakote ne morejo zmanjšati, temveč jo le še povečajo, da **katastrofe** ne zakasnijo, temveč jo le pospešijo. Cement je važen predmet v ruski petletki, a še bolj važen predmet je **vsakdanji kruh**, ki ga brat kmet noče dati bratu delavcu. Iz Leninovega pobratimstva med kmetom in delavcem je nastalo **brezmejno sovrašтво med obema bratoma**, od katerih hoče eden le jemati, dočim naj drugi samo daje. — Tako odkrito in najbrž tudi prvilno se o Rusiji doslej še zlepa kdo ni izjavil kot Al. Szana.

Sicer pa tudi glede uspehov, ki se ruski gospodarski politiki priznavajo, Rusi sami večkrat povedo, če kaj ni prav. Tako beremo od uradne strani, da gospodarski načrt ruske **lesne industrije** ni bil izpolnjen. Čeprav je bilo lesna industrija v največji meri založena s stroji — ki jih pa morda niso znali uporabljati — in je dobila dosti glavnice, je bila produkcija prve letošnje polovice ista kot lani v teh mesecih in je zaostala za načrtom za 30 odstotkov. Vlada hoče to popraviti, je odredila več ukrepov, odstavila več vodilnih uradnikov, ostalim voditeljem lesne industrije pa zagrozila s težkimi kaznimi, če se predvidena produkcijska množina ne bo dosegla. — Tudi komisariat za **težko industrijo** ostro graja podrejena mu podjetja zaradi neizpolnjene predvidene kvote. Produkcija je zaostala na »neodpustljiv način«, in se naznanja cela vrsta ukrepov za pospešitev produkcije in za zboljšanje kvalitete. Med drugim se omenja, da so Martinove peči zaradi trajnih popravil zaposlene samo s tretjino določenega časa. Nazadovanje v železni in jekleni industriji pripisuje komisariat **nesposobnosti vodilnih oseb**. Tehniški specialisti naj bi sedeli manj v uradih in naj bi bili rajši v tovarnah. Odreja se, da bo v bodoče vsa ruska železna in jeklana industrija potrojeno delala, da se zadovolji rastoča lakota Rusije po kovini in da ne zastanejo velika vršča se gradbena dela.

Kako je s poljedelstvom v Rusiji, nam pripoveduje med drugimi profesor B. Brutzkus v članku z naslovom »**Kriza socializiranega poljedelstva v Rusiji**«. Pravi: »V januarju priobčene smernice političnega urada glede druge petletke poveljujejo »svetovnozgodovinski pomen zmage socializma v poljedelstvu«. Sklepi sveta ljudskih komisarjev in centralnega odbora komunistične stranke od 6., 10. in 20. maja t. l. pa kažejo, da ta zmaga socializma nikakor ni tako končoveljavna in tako odločilna kakor se svetu zatrjuje. Sklepi skušajo ravno z **zopetno vpostavitvijo prostega tržnega prometa v najvažnejših poljedelskih produktih**, torej z delnim umikom socializma, rešiti gospodarstvo iz njegovega težkega položaja. Kako je prišlo do tega nepričakovanega, četudi le delnega preokreta v agrarni politiki, sovjetske vlade po vseh tako poveljevanih »zmagah« socializma v poljedelstvu?

V letih 1930 in 1931 se je sovjetski vladi posrečilo, da je z največjo silo in neprizanesljivim terorjem spravila v kolektive večine kmečkih domov, okoli 62 odstotkov. Te kolektive pa niso prave zadruge z lastno samoupravo. Na čelu vsake kolektive je komunist, ki ima nalogo, da povelja oblasti natančno izvršuje. Ta nova organizacija kmečkega prebivalstva je bila za uspeh državne nabave poljedelskih produktov zelo ugodna. Tako si je mogla vlada nabaviti od letin 1928 do 1931 zmeraj večje deleže, od 10·8 do 23 milijonov ton. Teh velikih žitnih količin pa vlada ni porabila za boljšo preskrbo domačega prebivalstva s kruhom, temveč za **izvoz žita** v svrhu nabave deviz — torej kakor smo videli pod I. — Po dveletnem presledku je izvozila sovjetska vlada leta 1930 že 4·8 in leta 1931 5·2 mil. ton žita. Leta 1930 je mogla vlada z velikim zadoščenjem izjaviti, da smatra še pred kratkim akutno žitno vprašanje za rešeno. A zmaga socializma bi se mogla z narodnogospodarskega stališča priznati le tedaj, če bi kolektiviranje imelo za posledico **večji pridelek** na njivah kmetov.

Z mehanizacijo poljedelstva je skušala vlada ta večji pridelek doseči; a mehanizacija je napredovala mnogo bolj počasi kot kolektiviranje: sovjetsko časopisje je izračunilo, da je bilo obdelanih v letošnji pomladi še 70 odstotkov kolektivirane zemlje s preprostim kmečkim orodjem. In vrhutega je upanje vlade na **mehanizacijo poljedelstva** sploh preveliko. Mehanizacija poljedelstva ima v prvi vrsti pomen za razširjenje obdelane zemlje. Glavna naloga ruskega poljedelstva je pa pomnožitev izredno majhnega pridelka, kar pa z mehanizacijo še nikakor ni zajamčeno. O tem nas pouči zgled nanovo ustanovljenih velikih državnih obratov, takozvanih **žitnih tovarn**, ki so bile že od početka 100 odstotno mehanizirane, kakor se v Rusiji izražajo. Na ta način so sicer na jugovzhodu Rusije v treh letih pomnožili obdelani svet za 4.300.000 ha, a pridelek je bil prav zanič, za polovico slabši kot pridelek kmeta, čeprav ruski kmet svoje polje prav slabo obdeluje. Vse skupaj torej ni nič drugega kot koncentracija žitnih zalog pri državi. To je ista pot, po kateri je hodila Rusija že enkrat v nesrečnih letih povojnega komunizma in ki jo je pahnila v lakotno katastrofo leta 1921/22.

Ko je bilo žito srečno zbrano, je morala sovjetska vlada 17. februarja tekočega leta priznati, da »**vrsta kolektiv in državnih obratov ne more iz lastnih sredstev staviti na razpolago vsega semenskega žita in da se mora deloma boriti celo s prehranjevalnimi težkočami**«. Seveda je to zelo

diplomatično izraženo, a smisel je enostavno sledeči: velik del prebivalstva Jugovzhodne Rusije, ki je pravkar oddal zelo veliko žita, trpi lakoto. Vlada je morala celo prebivalstvu jugovzhoda vrniti milijon ton žita kot brezobrestno posojilo. A tudi drugod na jugu Rusije položaj nikakor ni boljši, posebno ne v Ukrajini; a tega vlada noče priznati, ker bi sicer ne mogla eksportirati v pristaniščih Črnega morja zbranega žita, temveč bi ga morala vrniti gladujočemu prebivalstvu.

Ta položaj je imel v letošnji pomladi žalostne posledice. Sovjetska vlada je morala kmalu uvideti, da bo posejane zemlje mnogo manj. Nevarnost pri tem pa ne obstoji samo v pomanjkanju produkcijskih sredstev, temveč tudi v **razočaranju prebivalstva**, ki se je prepričalo, da je po socializaciji njegovo delo vsekakor brez koristi, ker bo vlada produkt njegovega dela itak brez izjeme razlastila. To je napotilo sovjetsko vlado, da je v zadnjem trenutku izdala dekret od 6. maja. Tam se obeta, da bo pobrala vlada od letošnjega pridelka samo 18,200.000 ton žita, to je 4.200.000 ton ali skoraj 20 odstotkov manj kot lani. Od 15. januarja 1933 dalje se bo kolektiviranim kmetom dovolilo (nekolektivirani se ne omenjajo), da **bodo smeli svoje žito prosto na trgih prodajati**. Nadaljnji sklep vlade, od 10. maja t. l., je bil povzročen po **slabi preskrbi mesa v mestih**. S prisilnim kolektiviranjem se je v pomladi 1930 stanje goveje i. dr. živine skrčilo za 30%. Od tedaj naprej je pričela sovjetska vlada graditi velike državne živinorejske obrate. Zanje je bilo **razlaščenih pri kmetih na milijone glav živine**, od katerih je velik del vsled **pomanjkljive oskrbe v državnih obratih poginil**. Mesna preskrba mest je bila zmeraj slabša. Iz tega neprijetnega položaja se je skušala vlada izviti z dekretom od 10. maja, ki določa **takojšnjo vpostavo prostega tržnega prometa z mesom**. Oddaja živine za april—december tekočega leta je skrčena za polovico, prepoved **klanja živine je preklicana**, vsem kmetom — tudi nekolektiviranim — se dovoli prodaja živine in mesa na trgih po prostih cenah.

Ni pa dosti verjetno, da se bo s temi delnimi koncesijami sedanji gospodarski položaj temeljito spremenil. Sovjetska vlada računi v prvi vrsti s **psihološkim vplivanjem** teh sklepov na mentaliteto kmetov; a sovjetska vlada je svoje obljube prepogosto zlorabila. **Lenin** je svojčas označil novo gospodarsko politiko kot »resno in za dolgo dobo«, in je napravil s tem velik učinek na prebivalstvo, ki se je opogumilo in je pričelo delati. A njegovi dediči so to politiko polagoma opustili. Posebno **Stalin** si je v tem oziru marsikaj dovolil. Najprvo je prisilno kolektiviranje obsodil in izjavil, da ga ni nikdar ukazal, a šest mesecev nato je odredil naknadno 25 odstotno kolektiviranje kmečkih domov; in to povelje se je tudi z največjim nasiljem izvršilo. Po takšnih žalostnih skušnjah se pogum kmečkih množic ne da dvigniti s tem, da jim obljubijo 20 odstotno znižanje v oddaji žita. Treba je odločnih odredb, da se reši rusko poljedelstvo iz zagate, v katero ga je dovedlo prisilno kolektiviranje. Z malenkostnimi zvijačnimi manevri se tu ne da nič pomagati.

Julijska sovjetska statistika prizna, da je letos vse slabo: letina in pa oddaja žita vladi. **Požetih** je bilo do konca julija okoli 31 milijonov hektarov, to je 8½ mil. ha manj kot lani v tej dobi. **Oddaja žita** pa ni dosegla več kot 45 odstotkov v petletki predvidene množine. Casopisje, ki se s tem pojavom podrobno peča, vidi vzrok nezadostne oddaje v velikih **žitnih špekulacijah in tatvinah**. Pravega vzroka ne vidi oziroma ga ne sme videti.

Lakota v Rusiji oziroma nezadostna preskrba prebivalstva z žitom je povzročena poleg omenjenih načelnih grehov večkrat tudi po **nezadostnih prometnih sredstvih**. Že Nansen je opozarjal, če bi bilo zadosti železnic itd. na razpolago, bi se žito laže prevažalo iz okraja v okraj in bi se lakotne katastrofe omilile, če bi se že ne mogle popolnoma preprečiti. Petletke so morale vprašanje prometne organizacije spraviti seveda na popolnoma nov tir. Če zavzame vse gospodarstvo takšne gigantske izmere, tudi prometna sredstva ne smejo zaostati. Zato obsega druga petletka tudi reorganizacijo in izpopolnitev ruskega železniškega omrežja, poleg avtobusnega prometa itd.

Preden še je bil poklican v Moskvo za strokovnega sosvetovalca vlade Charles Hills, vodilni mož ameriške železnice Baltimore—Ohio, v Rusiji niso prikrivali, da gleda iz stanja transportne organizacije »ozkost petletke«. Že leta 1930 je narasel blagovni promet v zvezi z gradbo velikih industrijskih objektov na 230 milijonov ton proti 132 milijonov v zadnjem predvojnem letu, osebni promet pa na 557 milijonov potnikov proti samo 185 milijonom v letu 1913. Sedaj se mora vsak dan naložiti 85.000 do 100.000 vagonov; in najsi Hill ter ves štab ruskih, ameriških in nemških strokovnjakov razdelitev vagonov še tako iznajdljivo organizirajo: dokler množina vagonskega materiala ne bo prilagodena zmeraj še rastočim transportnim nalogam, iz te »ozkosti« ne bo nobenega izhoda. Zato je prometni komisar Ruhimovič vzel v pretres **drugo petletko** za izgradbo prometne organizacije. Za preteklo gospodarsko leto je bila določena gradba oziroma nakup 1040 lokomotiv, 47.000 tovornih in tankovih vagonov, 1470 osebnih vagonov, 22 milijonov pragov in 197.000 ton tračnic. V koliko se je to izvršilo, ne vemo.

Hrbtenico o rekonstrukciji železniškega transporta naj tvori **elektrifikacija železnic**. To je pa pač v najožji zvezi in odvisno od izvedbe elektrifikacijskega načrta. V teku let 1932, 1933 in 1934 je nameravana elektrifikacija prog v izmeri 3600 km, kar je za ogromno Rusijo pač precej skromno. Med drugimi hočejo elektrificirati proge iz Moskve v kotlino Donca, kjer so veliki premogovniki.

Po uradnih podatkih je bila prva petletka glede prometnih sredstev izpolnjena s 93 odstotki. Pričenjajoča se druga petletka naj doda zelo važne nove proge. Od že obstoječe velike Sibirske železnice naj se odcepi Vzhodnosibirska železnica, ki naj prodre v gozdne in zlate pokrajine ob reki Angara. Dalje naj Južnosibirska železnica spoji agrarne pokrajine Sibirije v pristanišču ob Črnem morju in naj vodi na drugi strani noter v Mongolijo in dalje do Vzhodnokitajske in amurske železnice. Tudi **Srednja Azija** naj dobi novo zvezo z evropskimi pokrajinami Rusije. Za leto 1936 je v načrtu gradba železnice od severnega Urala do gozdnatih ozemelj ob reki Obj.

Druga petletka sovjetskih železnic predvideva skoraj podvojitvev obstoječega omrežja. Evropska industrija si od teh zgradb mnogo obeta, na kar je opozoril tudi profesor Besonov, ki je med osnovatelji petletke vsega gospodarstva.

* * *

Podali smo nekaj črtic o gospodarstvu Rusije. Vse se razvija še nekako po načrtu, razen ravno najvažnejšega; in to je socializacija poljedelstva.

NAŠE GOSPODARSTVO V JULIJU IN AVGUSTU

Naše gospodarske razmere, stoje v znamenju letine, ki je v naši agrarni državi odločilna. V pšenici in ostalih vrstah žita smo letos imeli v vsej državi manjši pridelek kot prejšnja leta. Letošnji pridelek pšenice cenijo v naši državi uradno na 17,6 milj. meterskih stotov, dočim je znašal lani po končnih podatkih 27,8 milj. let. stotov. Prvotne cenitve so se ponavadi od kasnejših definitivnih zelo razlikovale. Tako je bila lanska prvotna cenitev pšenice 23,1 milj. met. stotov, dočim se je kasneje izkazalo, da je bil pridelek znatno višji in je bila končna cenitev pridelka tudi povečana na rekordno višino 27,8 milj. met. stotov. Mnenja smo, da bi bilo potrebno cenitev reorganizirati na drugi podlagi kot je sedanja, da tako dobimo rezultate, ki bodo odgovarjali faktičnemu položaju, da se lako izognemo napakam v naši agrarni politiki, kakor je bil to slučaj lani s pšeničnim eksperimentom, ki je stal lepe vsote državnega denarja. S tem pridelkom nam pa ni računati z znatnim izvozom. Izvoz bo zelo majhen in bo mogoče le zaradi presežka iz lanskega leta, katerega še imamo menda 10.000 vagonov. Po zasebnih cenitvah iz trgovskih vrst ga je morda celo več. To bo velikega pomena za nadaljnji razvoj naše zunaje trgovinske politike, ki je bazirala zlasti na pšenici. Vse preferencialne pogodbe so sedaj brez večjega praktičnega pomena, ker nimamo znatnih količin pšenice za izvoz. Poleg tega moramo še omeniti, da je bila v državah, ki bi mnogo prišle v poštev za naš izvoz pšenice, letina prav dobra. To je slučaj v Franciji, v še večji meri pa nas bo zadelo dejstvo, da je letošnja letina v Češkoslovaški tako dobra, da bo Češkoslovaška kupila le polovico pšenice, kakor jo je kupila lani. Sploh gre agrarna politika evropskih držav za tem, da poveča svojo proizvodnjo. Saj smo ravno pred dnevi čitali, kako je padel uvoz kmetijskih pridelkov v Nemčijo zadnja tri leta.

Kvaliteta letošnje pšenice je znatno slabša kot lani. Nadalje je znašal pridelek ostalih vrst žita letos (v oklepajih podatki za lansko leto): ječmen 3.868.000 (4.239.000), rž 2.053.000 (2.183.000), oves 2.549.000 (2.939.000) meterskih stotov. Počakati pa bo še treba na koruzo, ki tvori najvažnejšo hrano za skoro polovico našega kmetijskega prebivalstva. Posebej v Sloveniji je bil pridelek naslednji: pšenica 578.000 met. stotov, ječmen 286.000, oves 200.000 in rž 272.000 met. stotov. Kasneje pa je v drugi polovici avgusta izredno suho vreme zelo škodovalo pridelkom in je bila letina zelo slaba. Posebno v Prekmurju in Beli Krajini je bila suša naravnost katastrofalna. V splošnem se položaj našega kmetijstva ni izboljšal v tej jeseni, nasprotno imamo pričakovati, da kmet s svojim pridelkom ne bo shajal do poletja, odnosno novega pridelka, nego bo moral začeti dokupovati hrano za svojo potrebo že v najzgodnejši spomladi. To se bo naravno poznalo v vsem gospodarstvu Slovenije.

Zato se tudi vedno bolj množe glasovi iz agrarnih krogov o akciji v pomoč kmetu. Predvsem zahtevajo nekateri razdolžitev kmeta, kar da je najnujnejše. To govore mnogi iz demagoških in mogoče tudi iz drugih razlogov. Kajti prezadolžitev kmeta je, v kolikor je ni zakrivil kmetovalec sam recimo radi zapravljanja, samo pojav krize, ni pa vzrok krize. Če torej lečimo ta simptom krize, puščamo pa pri tem v nemar ves organizem in ga ne zdravimo, potem smo dosegli samo enkratno izboljšanje, ki pa se bo gospodarsko bridko maščevalo. Če se ne vpoštevava gospodarskih zakonov, tedaj je nujno pričakovati, da bo prišel fiasko, katerega pa ne želimo, saj prinaša milijonske škode vsemu gospodarstvu, katerih se ne da več nikdar popraviti. Zato svarimo pred prenaženimi ukrepi, ki bi še bolj poslabšali sedanji položaj kmeta in vsega gospodarstva. Saj vidimo, kaj je prinesla sedanja pomoč kmetu. Res je nekoliko razbremenjen, zato pa se je tem bolj poslabšal položaj trgovine, ki je odvisen od kmeta kot kupca direktno in indirektno. Kmetu pa je odvzela kreditno sposobnost in ga pri nas s tem bolj udarila kot je imel koristiti. Zato še enkrat ponavljamo, da se ne kaže prenažiti. Kako lepo bi se lahko uveljavil naš gospodarski svet, če bi nam podal smernice za reševanje problema kmeta, posebno sedaj. Sicer bi moral biti gospodarski svet po zakonu že zdavnaj imenovan, ne vemo pa kje so ovire. Splošna zahteva pa je, da se čimprej skliče, da se sliši tudi glas gospodarstva in predstavnikov gospodarske znanosti, ki so gotovo najbolj poklicani sodelovati pri reševanju gospodarskih vprašanj.

Ne toliko v drugih pokrajinah države kot v Sloveniji se je razpravljalo o **novih davščinah**, ki jih je avgusta predložil finančni minister. Že iz govorov ministrov smo posneli, da je bilo preteklo proračunsko leto zaključeno z znatnim deficitom, ki je po izjavi samega ministrskega predsednika znašal 700 milijonov dinarjev. Pri tem je bilo vpoštevati, da je bila lani vsota izdatkov v državnem proračunu znižana na 700 milijonov dinarjev, poleg tega so bile povišane tudi nekatere dajatve, kot n. pr. trošarina na sladkor, poštno pristojbino, itd. Vse to ni moglo radi vedno bolj naraščajoče krize vzdržati ravnotežja v državnem proračunu. Poleg tega pa se je tudi pokazalo, da sedanji državni proračun ni realen, kar se tiče višine in da je preveč optimističen. To mnenje je stalno zastopal tudi »Trgovski Tovariš«, pa se je sedaj pokazalo za pravilno. Poleg tega je tudi pregled državnih financ v prvih treh mesecih proračunskega leta 1932-1933, torej za mesec april, maj in junij pokazal, da so izdatki znatno večji kot dohodki in da je računati z znatno manjšim dotokom dohodkov kot lani. Sam finančni minister je izjavil, da bodo dohodki v tekočem proračunskem letu znašali namesto predvidenih 11.300 milijonov le 9.350 milijonov dinarjev. Poleg tega je bilo potrebno tudi v tekočem letu znižati zopet državne izdatke za vsoto 1500 milijonov dinarjev. Iz poročila Narodne banke nadalje posnemamo, da je računati v tekočem letu na dohodke v znesku 9.350 milijonov, obenem pa na izdatke 10.500 milijonov dinarjev. Zato so bili tudi predloženi skupščini in senatu trije zakonski predlogi o uvedbi novih davščin in o povišanju nekaterih sedanjih. Prvi je bil **predlog o kovanju novega srebrnega denarja**. Gre za 550 milijonov dinarjev novih srebrnikov po 50 Din. Z dosedanjimi 450 milijoni Din bomo imeli v obtoku 1 milijardo srebrnega denarja poleg 200 milijonov v niklju. Kakor je sam minister dr. Kramer povedal na zadnjem svojem shodu v Ljubljani, smo bili pri tem vezani na francoski pristanek, ker je bila sklenjena lani ob najetju stabilizacijskega posojila posebna pogodba, ki je urejevala našo valutno politiko. Zato tudi trdijo poznavalci, da smo hoteli doseči v Parizu tudi pristanek Francozov za znižanje zakonskega kritja. V nasprotju s prejšnjim zakonom o kovanju srebrnega denarja določa novi zakon, da se bo čisti dobiček porabil za kritje državnih obveznosti prejšnjih let, dočim je bilo sedaj v zakonu, da gre čisti dobiček od kovanja srebrnega denarja za zmanjšanje državnega dolga pri Narodni banki. Nastaja vprašanje, ali je toliko povečanje obtok srebrnega denarja koristno ali škodljivo. Znano dejstvo je, da je bil doslej obtok kovanega denarja pri nas minimalen v primeri z drugimi državami. Tudi z novo milijardo srebrnega denarja bo obtok znošen, seveda ga bo naše gospodarstvo le počasi absorbiralo. Kakor trdijo poznavalci razmer, bo prišel novi srebrni denar v obtok šele spomladi l. 1933. Vsekakor je njegova prometna zmožnost omejena na dejstvo, da ni nihče prisiljen sprejeti več kot 500 Din tega denarja.

V nameri, da zasigura tak dotok davkov, kakršen odgovarja državnim potrebam, je bil izpremenjen **zakon o davku na poslovni promet**, in sicer se poveča osnovna stopnja od sedanjega 1 na 2 odstotka. S tem je pri nas poslovno-prometni davek isti kot v Franciji, Avstriji in na Madjarskem. Letni donos davka na poslovni promet zaostaja za proračunom, poleg tega pa moramo ugotoviti dejstvo, da plačuje Slovenija, ki ima le 9% vsega prebivalstva v državi, skoro eno četrtino tega davka ali točno 19%; pri nas se namreč davek pobira najbolj rigorozno. Mislimo, da bi finančni minister dosegel isti efekt, če bi se tudi drugod pobiral ta davek tako rigorozno kot pri nas. Poleg tega je bil uveden poseben **davek na luksuzne predmete** v znesku 10%. Dobili smo tudi že uredbo o tem davku, ki določa predmete, katere je smatrati za luksuz.

Najbolj občutno pa bo zadela konzum povišana **trošarina na sladkor**. Po sklepu parlamenta in senata je zvišana trošarina na sladkor v kockah od 6:55 na 8:05 Din. Od tega povišanja odpade na tovarne 75 par, na konzumente pa ravno toliko. To je v kratki dobi že drugo povišanje trošarine na sladkor. Prvo je bilo lani v jeseni in je znašalo 1:55 Din pri kg. Skupno je zvišana v dveh dobah trošarina za 3:05 Din, od česar odpade na konzumente 1:75, na tvornice pa 1:30 Din. Trošarina na kristalni sladkor je zvišana od 6:25 na 7:50 Din. Poleg tega je povečana trošarina na postranske vrste sladkorja od 2 na 4 Din. Tudi tu bo posebno prizadeta Slovenija, ki troši letno skoro 15% vsega sladkorja v državi. Najbolj pa bo prizadeta Slovenija z novo uvedeno **trošarino na potrošnje električne energije**. Ta znaša 0:70 Din za kilovatno uro pri razsvetljavi, nadalje 0:10 Din za kilovatno uro industrijske potrošnje do 1000 ur, odnosno 0:05 Din za kilovatno uro pri potrošnji nad to vsoto.

Za naš devizni položaj je zelo razveseljivo, da nam je Francija dovolila za nekatera posojila enoletni moratorij. Konec julija je prišel finančni minister s to vestjo v Beograd. Moratorij velja od 15. oktobra 1932 do 15. oktobra 1933, nanaša pa se na dve posojili, ki nam jih je dala francoska vlada: 5% posojilo iz leta 1923 v znesku 300 milj. fr. frankov, katere smo porabili za plačilo dobavljenega blaga v Franciji, in za posojilo, odnosno predujem glavne francoske državne blagajne, katerega smo prejeli v oktobru lani v znesku 250 milj. fr. fr., ne kakor je bilo prvotno javljeno 300 milj. Prvega posojila bi morala plačati v omenjeni dobi (obresti in amortizacije) 14·5 in 31·2 milj. fr. fr., skupno skoro 56 milj. fr. fr., drugega pa dvakrat po 64 milj. fr. fr. Omenjamo še, da znaša vsota prvega posojila, katerega smo že nekaj plačali, samo še 234 milj. fr. fr. Skupno so nam bila odložena plačila francoski vladi v znesku 185 milj. fr. fr. ali 410 milj. Din. Poleg tega je uspelo doseči podaljšanje kredita samostojni monopolski upravi, ki ga je dobila v jeseni lani od francoske bančne skupine v znesku 100 milj. fr. fr. S tem smo skupaj prihranili v devizah 630 milj. dinarjev, kar je znatna vsota. Seveda je gotovo, da bo treba doseči olajšave tudi pri zasebnih upnikih naše države v inozemstvu, kjer je obrestna mera previsoka. Za agrarne države vzhodne Evrope je problem dolgov vedno težji, kajti zaenkrat še ne kaže, da se bo dalo za njih proizvode najti dobre odjemalce, da bi tako plačali svoje obveznosti z večjim izvozom blaga. Zavedajo pa se tega problema tudi zastopniki velesil, posebno pa Francije, od katere je odvisna bodočnost.

Na drugi strani pa polni svoje stolpce te dni vse svetovno časopisje o izboljšanju konjunktura na svetovnih borzah in blagovnih tržiščih. Že od začetka meseca julija je nastopil preokret na svetovnih borzah, predvsem v Newyorku. Po pisanju svetovnih listov ima preokret realno podlago in bo trajal. Na drugi strani pa ni toliko optimizma, ker pravijo, da še niso dani pogoji za temeljito ozdravitev gospodarstva. Predvsem opozarjajo na inflatorične izvore hose, ki so dani z razširjanjem kreditne podlage. Za ugoden znak na svetovnem trgu kapitala smatrajo tudi uspeh angleške konverzije.

Veliko ugodnejše je presojati gibanje cen sirovin na nekaterih svetovnih tržiščih. Cene važnih sirovin in kmetijskih pridelkov so začele naraščati, kar je okrepilo tudi borzno hoso. Podlago za dvig cen je iskati v tem, da so se zaloge pri konzumentih izredno zmanjšale in da jih je treba izpopolnjevati, že majhno povpraševanje pa je v stanu dvigniti nivo cen. Proti trajni okrepitvi cen pa govore še velike zaloge sirovin pri producentih in v drugi roki. Vsekakor traja hosa že dva meseca in se je pokazala bolj življenja zmožno kot so nekateri pričakovali. Na vsak način pa je simptom izboljšanja nastopil v nekaterih panogah svetovnega gospodarstva v izdatni meri. Če imamo pričakovati trajno izboljšanje konjunktura v Ameriki in če to izboljšanje ni inflacijskega značaja, tedaj bo val izboljšanja po daljši dobi prišel tudi k nam. Do tedaj pa je še daleč in sami bomo morali reševati številne probleme, ki so bili dani po naši gospodarski strukturi. ne more jih pa odpraviti navadno konjunkturalno izboljšanje.

Tudi problem naših državnih financ čaka končne ureditve. Ni rešitve v dviganju davkov itd., ker je vprašanje, do katere meje gre sploh obremenitev narodnega gospodarstva. Pač pa je rešiti mogoče problem naših državnih financ le z organizacijo uprave. Seveda ta organizacija ne sme samo prevaliti stroškov na druge edince, pač pa je treba izvesti jo samo v državnem gospodarstvu in upravi s temeljito decentralizacijo.

Na denarnem trgu nam je omeniti, da je zaprosila za zaščito po členu 5 po višini glavnice največja naša banka: Jugoslovanska združena banka. Med tem časom je bila tudi objavljena kvota Praštedione, ki znaša za vloge do 5000 Din 20%, dočim v času, ko to pišemo, še ni znana kvota Ljubljanske kreditne banke. Nadalje ugotavlja Narodna banka v svojem poročilu za 2. četrtletje 1932, da so hranilne vloge v vsej državi padle od 11.875 milj. dne 1. marca na 11.016 milj. dne 1. junija 1932. Pri velikih bankah se radi moratorija Praštedione in Ljubljanske kreditne ne pozna toliko odtok vlog, ampak je zabeležena celo večja likvidnost, dočim se debitorji nadalje zmanjšujejo.

Izkazi o stanju Narodne banke ne kažejo v teh dveh mesecih znatnih izprememb v višini podlage, pač pa imamo zabeležiti znižanje postavke kovanega denarja dne 22. julija, ko je prišla prva pošiljka srebrnikov. V zvezi z izdajo kovanega denarja v srebru je razbremenitev Narodne banke, ki je omogočila od 22. do 21. julija deloma radi režijskih potreb znatno povečanje eskonta. Drugače med aktivi ni znatnejših izprememb. Med pasivi variira z ozirom na

potrebe gospodarstva obtok bankovcev; Zirovačuni polagoma padajo in ne morejo doseči stanja v sredi junija. Stalno visoko pa so dobroimetja državnih gospodarskih podjetij; državno dobroimetje se je znatno povečalo le od 15. do 22. julija, kasneje pa je zopet padlo. Stalno tendenco dviganja izkazujejo obveznosti z rokom, ki so narasle že čez 14 milijarde Din. Odstotek kritja se giblje stalno med 36-09 in 36-14, samo zlato kritje pa med 31-91 in 32-43%.

V ostalem so bile glavne postavke izkazov o stanju Narodne banke naslednje (v milj. Din):

Aktivna:	15. jun.	22. jun.	30. jun.	8. jul.	15. jul.	22. jul.
zlato	1.762-7	1.762-8	1.762-6	1.762-8	1.762-8	1.762-8
valute	1-1	3-0	3-5	0-2	0-9	0-8
devize	231-3	220-1	213-5	216-5	208-2	200-7
skupna podlaga	1.996-2	1.986-9	1.980-2	1.979-5	1.971-9	1.964-4
devize izven podlage	80-5	84-3	84-7	86-9	86-7	88-7
kovani denar	49-2	49-8	50-5	50-9	51-4	86-4
menična posojila	1.964-8	1.954-4	1.936-1	1.957-1	1.957-7	1.961-1
lombardna posojila	362-0	363-0	356-0	355-0	355-2	355-1
prejšnji predujmi državi	1.805-3	1.806-0	1.806-3	1.806-5	1.806-7	1.807-2
predujmi državi	600-0	600-0	600-0	600-0	600-0	600-0

Pasiva:	15. jun.	22. jun.	30. jun.	8. jul.	15. jul.	22. jul.
obtok bankovcev	4.920-5	4.829-0	4.933-4	4.916-4	4.855-3	4.756-1
drž. terjatve	11-8	31-8	11-4	6-3	5-8	39-1
žiroračuni	539-6	532-7	453-0	428-7	453-4	490-8
drž. gosp. podjetja	54-3	108-4	78-4	133-2	144-3	149-5
obveznosti po vidu	605-7	672-9	556-8	568-2	603-5	679-3
obtok in obv. po vidu	5.526-2	5.501-8	5.476-2	5.484-3	5.458-8	5.425-6
obveznosti z rokom	1.346-3	1.351-9	1.360-7	1.363-3	1.379-9	1.381-5
odstotek kritja	36-12	36-11	36-14	36-09	36-12	36-14
samo zlato kritje	31-91	32-05	32-18	32-14	32-29	32-43

Aktivna:	31. jul.	8. avg.	15. avg.	22. avg.	31. avg.
zlato	1.762-8	1.762-8	1.762-8	1.762-8	1.762-8
valute	0-8	0-6	1-2	2-0	0-5
devize	218-2	215-4	216-6	206-3	243-4
skupna podlaga	1.981-9	1.978-8	1.980-7	1.971-1	2.006-8
devize izven podlage	84-5	84-6	86-5	80-7	82-7
kovani denar	80-2	80-2	121-3	126-3	156-9
menična posojila	2.042-4	2.041-8	2.037-9	2.036-2	2.060-4
lombardna posojila	355-1	355-1	355-2	355-5	356-1
prejšnji predujmi državi	1.807-7	1.807-9	1.808-2	1.808-5	1.808-7
predujmi državi	600-0	600-0	600-0	600-0	600-0

Pasiva:	31. jul.	8. avg.	15. avg.	22. avg.	31. avg.
obtok bankovcev	4.855-1	4.872-5	4.799-1	4.746-1	4.836-3
drž. terjatve	2-7	4-2	23-0	8-6	4-9
žiroračuni	474-6	430-0	446-8	451-5	402-6
drž. gosp. podjetja	151-3	169-3	212-3	251-8	308-3
obveznosti po vidu	628-5	603-5	682-2	711-9	715-8
obtok in obveznosti po vidu	5.483-6	5.476-0	5.481-3	5.458-2	5.552-1
obveznosti z rokom	1.429-0	1.416-4	1.403-0	1.399-4	1.428-2
odstotek kritja	36-14	36-13	36-13	36-11	36-11
samo zlato kritje	32-14	32-19	32-16	32-29	31-75

Pošnočkovni promet je v juniju padel od 4.823-5 na 4.662-0 milj. dinarjev, število računov pa je naraslo za 124 na 21.245. Pač pa so se zmanjšale vloge na čekovnih računih v teku meseca od 878-85 na 824-65 milj. Nadalje je naraslo število vlagateljev za 4.453 na 197.403, dočim so hranilne vloge padle od 384-6 na 383-5 milj.

V juliju je čekovni promet neznatno narasel in sicer na 4.666-7 milj. dinarjev; nova računa sta bila otvorjena 102, tako da jih je bilo na koncu meseca 21.347. Nadalje so narasle čekovne vloge na 846-0 milj. Din. Odstotek brezgotovinskega prometa je znašal 47-79%. Hranilne vloge so narasle na 383-8 milj.; število vlagateljev pa za 2816 in doseglo 200.219.

Bilanca Državne hipotekarne banke za ulitno aprila ni bila objavljena, dočim smo podatke za marec prinesli v št. 6-7. Trg. Tovarišac. Med tem pa je bila objavljena bilanca banke za ulitno maja in ulitno junija. Iz primerjave obeh bilanz se vidi, da je likvidnost banke začela naraščati, saj je meseca junija banka kupila za 6 milj. blagajniških bonov Narodne banke in poleg tega se vrnila del lombardnega kredita. Posojila so začela naraščati, posebno komunalna, ker je finančno ministrstvo vrnilo veliko vsoto svojih posojil. Tuja sredstva bankar izkazujejo padec samostojnih fondov za 47 in fondov in kapitalov javnih ustanov za 128 milj. Din. Nasprotno pa so hranilne vloge narasle. Glavne postavke bilance za 30. junija so bile naslednje: (vse v milijonih Din, v oklepajih podatki za 31. maj 1932):

Aktivna: blagajna 16.6 (28.8), žiroračuna pri Narodni banki in Poštni hranilnici 67.5 (54.8), blagajniški zapisi Narodne banke 6.0 (—), posojila: hipotekarna 2297.8 (2291.0), komunalna 545.8 (538.7), vodnim zadrugam 76.8 (76.85), mešično-hipotekarna 50.1 (50.6), lombardna 122.7 (125.0), domače menice 124.7 (124.65), nepremičnine 127.4 (125.1), tek. rač. finančnega ministrstva po začasnem predumu 105.0 (247.0), tek. rač. fin. min. po drž. pos. iz l. 1929 in 1930 106.5 (105.0), aktivni tekoči računi 74.74 (73.9), odkupljene vrednosti 101.1 (100.3), efekti fondov 77.8 (76.8), kavcije itd. 355.84 (344.7), razna aktiva 196.2 (166.8). Bilančna vsota je padla od 4.165.4 na 4.096.8 milj. Din.

Pasiva: samostojni fondi 113.9 (161.35), fond in glavnice javnih ustanov 1.247.0 (1.374.8), hranilne vloge 707.7 (699.2), fondi 92.15 (92.15), založnice in obveznice v obtoku 837.55 (837.55), predjem pri Švic. Bankverein u Bazu iz l. 1929 21.9 (21.9), iz l. 1931 27.6 (27.6), posojilo pri Mednarodni hipotekarni banki v Bazlu 27.5 (27.5), lombard pri Narodni banki 247.0 (255.0), tek. račun finančnega ministrstva, redni 0.9 (1.3), posebni 31.3 (31.1), tek. račun fin. min. za predjume iz l. 1913 5.0 (5.0), tek. račun fin. min. za sekvestracijo imovine sovražnih podanikov 25.9 (25.9), tek. rač. fin. min. 36.1 (—), tek. rač. družbe Batignolles 68.1 (70.55), posebna vloga po pogodbi iz l. 1929 71.1 (71.1), pasivni tek. računi 242.1 (242.86), razna pasiva 231.7 (178.0).

Tečaji na naših borzah so bili v drugi polovici junija in v juliju nizki. Ko pa je prispela konec julija vest o francoskem moratoriju, so se tečaji večinoma uvrstili. K uvrstitvi dolarskih papirjev so pripomogle tudi optimistične vesti iz Newyorka in višji newyorški tečaji. Na zagrebški borzi so bil zabeleženi naslednji tečaji:

	7% inv. pos.	vojna škoda	8% Bler. pos.	7% Bler. pos.
31. decembra 1931	60.— blago	230.— — 235.—	58.— blago	47.50 — 49.—
29. januarja 1932	55.50 — 57.—	225.— — 228.—	50.— — 51.50	45.75 — 46.25
29. februarja 1932	61.50 — 62.25	246.— — 247.—	53.— — 53.75	47.— — 47.25
31. marca 1932	61.— — 62.50	223.— — 225.—	56.50 — 57.—	52.50 — 53.—
29. aprila 1932	52.— — 55.—	188.— — 192.—	50.— — 52.50	45.50 — 46.—
31. maja 1932	52.50 blago	182.— — 185.—	42.— — 45.—	39.— — 39.50
30. junija 1932	48.— — 50.—	174.— — 176.—	42.— blago	35.50 — 37.—
29. julija 1932	48.— — 50.—	200.— — 203.—	42.— — 45.—	41.— — 41.75
31. avgusta 1932	49.— — 52.—	193.— — 194.—	44.— — 45.—	41.— — 41.625

Tako **uvoz** kot **izvoz** sta v maju padla v primeri z aprilom, slednji še bolj kot uvoz. Tudi v juniju je uvoz padel, toda izvoz je radi sezijskih vplivov narastel. Julija pa smo doživeli le nezatno zmanjšanje uvoza, dočim je izvoz bil manjši v primeri z junijem za celih 74.5 milj. Din. V maju je bila bilanca naše zunanje trgovine pasivna za 14.8 milj., dočim je junij registriral aktivnost v znesku 43.8 milj. Zaradi velikega padca izvoza je bila julijska bilanca zopet pasivna za vsoto 26.9 milj. Din. Skupno je izkazovala bilanca naše zunanje trgovine v prvih 7 mesecih t. l. pasivnost v znesku 45.15 milj. Din, dočim je znašala v istem razdobju lani pasivnost 302.5 milj. Din.

Skupno je v prvih 7 mesecih t. l. dosegel naš uvoz 425.221 ton v vrednosti 1.589.5 milj., dočim je lani znašal v prvih 7 mesecih 662.911 ton za 2.969.7 milj. Uvoz je torej po količini padel za 35.7, po vrednosti pa za 46.5%. Izvoz je dosegel v prvih 7 mesecih letos količino 1.259.298 ton za 1.544.3 milj., leta 1931 v prvih 7 mesecih pa je znašal 1.887.000 ton za 2.667.2 milj. Padel je torej po količini za 33.3%, po vrednosti pa za 42.1%.

Gibanje naše zunanje trgovine je bilo v prvih 7 mesecih zadnjih treh let naslednje (v milijonih Din):

	U v o z			I z v o z		
	1930	1931	1932	1930	1931	1932
januar	560·9	410·3	228·2	616·2	384·1	218·3
februar	521·1	388·3	229·4	480·8	333·0	212·7
marec	658·5	543·2	246·4	599·0	441·9	212·7
april	624·5	461·6	248·9	615·8	429·5	271·0
maj	608·5	393·5	234·3	542·5	376·9	219·8
junij	504·7	384·7	203·0	508·0	350·3	246·7
julij	577·7	388·8	199·1	513·9	351·3	172·2

Indeks cen, kakor ga objavlja Narodna banka za cene v veletrgovini, pri čemer je vzeto za podlago leto 1926 kot 100, je bil letos naslednji:

	rastlinski	živalski	miner.	industr.	skupno	uvozni	izvozni
januar	69·0	60·5	75·7	69·2	67·8	65·1	66·4
februar	70·3	57·6	75·7	68·8	67·3	64·4	65·3
marec	76·0	55·0	76·7	68·3	67·8	65·8	66·7
april	74·3	53·6	76·4	66·2	66·1	68·2	65·8
maj	73·5	53·5	75·8	65·0	65·4	67·7	61·9
junij	72·2	55·0	76·4	63·4	64·9	67·9	64·9
julij	73·2	57·2	76·4	63·4	65·6	66·1	61·1

Indeks zaposlenosti, ki ga predstavlja statistika zavarovancev pri OUZD, izkazuje v juniju sezijski dvig zaposlenosti, dočim je julij zopet prinesel sezijsko nazadovanje. Povprečno število zavarovancev je naraslo od 79.970 v maju na 82.643 v juniju in 81.120 v juliju 1932.

Ljubljana, 1. septembra 1932.

ZNAKI DEPRESIJE

Večkrat zadostuje že prav majhna notica o tem ali onem podjetju, in takoj vemo, kakšen je tedanji čas. Nabrali smo brez izbire nekaj takih notic, ki nam na hitro povedo, v kakšnih časih se nahajamo. Hvala Bogu, da se kažejo tudi že znaki, ki nam napovedujejo boljše dneve. Podamo seznam nekaterih depresijskih znakov:

Delnice v Ameriki so imele leta 1929 več čistega dobička kot je bil njih tečaj v sredi leta 1932 (n. pr. Bethlehem Steel l. 1929 dobiček 15·50 dol., leta 1932 tečaj 7·50, Anaconda Copper 7·83 in 3·37 dol., Paramount Film 6·36 in 1·50 dol. itd.). — **Cena živega srebra** pada neprestano; v začetku t. l. je stala steklenica 80 dol., danes jo dobiš za 40 dol. in manj. — **Alpine Montau** je ustavila v juliju obrat v vseh svojih tovarnah za nedoločen čas. — **Bančnih insolventov v Chicagu** je bilo prijavljenih v letošnjem juniju v dveh tednih 25. — **Tekstilna industrija v Češkoslovaški** toži o rapidno padajočem eksportu; število delavcev v tovarnah, včlanjenih v Čslov. Nemški industrijski zvezi, je padlo v enem letu od 25.000 na 3000. — **Hapag**, velika nemška plovbna družba, znižuje delniško glavnico od 160 na 53·2 milijonov mark; tretjina ladij je nezaposlenih. — **Ameriško finančno leto**, zaključeno 30. junija t. l., izkazuje deficit 2900 milijonov dolarjev proti deficitu 900 milij. dol. v letu 1930-31 in prebitku 183.000 dol. v letu 1929-30. — **Ameriška jeklena industrija** je zaposlena samo še s 15 odstotki kapacitete. — **Promet na dolnji Donavi** je padel v letu 1931 za približno 2 milijona ton na 1.530.000 ton. — **Pomorsko trgovsko brodovje počiva**; od 70 milijonov brutoregister-ton svetovnega trgovskega brodovja jih je brez posla 13 milijonov ali 19 odstotkov. — **Hirsch-Kupfer**, velika nemška bakrena družba, predlaga znižanje delniške glavnice od 12 milijonov mark na samo 790.000 mark. — **Faber**, tovarna svinčnikov v Nürnbergu, zaključuje preteklo leto z zgubo 85.000 mark. Za leto 1930 je bila izplačana še 10 odstotna dividenda. — **Število brezposelnih v Japonski** se uradno navaja s enim milijonom oseb, in se je s tem Japonska uvrstila med evropske industrijske države. — **Creole Petroleum Comp.**, podjetje družbe Standard Oil v Venezueli, izkazuje za preteklo leto zgubo 4.500.000 dol. proti dobičku 1.500.000 dol. v letu 1930. — **Banc-america Blair Comp.** je znižala delniško glavnico od 14.700.000 dol. na 1.470.000 dol., torej na desetino. — **Tovarna nogavice »Ključ«**, obstoječa od leta 1896, z živahno kupčijo po vsej Jugoslaviji, je ustavila delo. —

Avstrijska pohištvena obrt pred polomom; skoraj štiri petine avstrijskih mizarskih pomočnikov je brez dela. Glavni vzrok te skrajno velike brezposelnosti je poleg splošne gospodarske krize zlasti uvoz pohištva iz Ogrske. — **Delniški promet na borzi v New Yorku** je izkazan v prvi letošnji polovici s 177 milijoni kosov proti 245 milijonom v drugi lanski in 332 milijonom v prvi lanski polovici; v prvi polovici leta 1929 je bilo prodanih še 538 milijonov kosov, kar je toliko kot trikratni letošnji promet. — **Najstarejši denarni zavod v Vojvodini, Prva hranilnica v Odžacih,** je prišel v konkurz. — **Produkeija avtomobilov v Zedinjenih državah in v Kanadi** je znašala v prvem letošnjem polletju 912.000 osebnih in tovornih voz proti 1.639.000 v prvi polovici leta 1931 ter 2.330.000 in 3.413.000 v prvi polovici let 1930 in 1929. — **Ameriška družba vagonov American Car and Foundry Comp.** je zaključila poslovno leto 1931/32 z zgubo 2-58 mil. dol. proti čistemu dobičku 1-41 mil. dol. v letu 1930/31 in 5-36 mil. dol. v letu 1929/30. — **Padanje kreditorjev pri ameriških bankah se nadaljuje;** pri treh velebankah, med katerimi je tudi Chase National, so padli kreditorji samo v zadnjih dveh letih in pol za 1067 mil. dol. ali za 30 odstotkov vlog teh bank. Bankers Trust Co., peta newyorška banka, je imela 30. junija t. l. 518 milijonov dol. depozitov; to je za 40 mil. dol. manj kot ob pričetku tekočega leta in za 214 milijonov manj kot lani 30. junija. — **Českoslovaške tovarne čevljev** tožijo o velikem poslabšanju in o čimdalje večji brezposelnosti v čevljarški industriji. — **Trgovina Francije** izkazuje v prvem letošnjem polletju padec uvoza za 7920 milijonov frankov na 15-278 milijonov in padec izvoza za 6139 milijonov na 10.083 milijonov. — **Zunanja trgovina Bolgarije** je zaključila prvo letošnje polletje z deficitom 150 milijonov levov proti aktivnosti 688 milijonov levov o prvem lanskem polletju. — **Z bombažem obdelani svet v Egiptu** je letos s 460.000 hektari za 35 odstotkov manjši kot je bil lani. — **Francosko kovinsko podjetje »Comptoir Lyon Aлеманд«** je zaključilo leto 1930/31 z zgubo 170 milijonov frankov proti dobičku 45 mil. fr. leto prej. Aktivam v znesku 50 mil. frankov stojijo nasproti pasiva v znesku 1000 mil. frankov. — **Dubrovačka Plovidba d. d.** izkazuje za preteklo leto zgubo 3-7 mil. Din proti dobičku 9-7 mil. Din v letu 1930. — **Dohodki francoskih železnic** so padli v prvi letošnji polovici za 1198 milijonov frankov ali za 17-3% na 5790 milijonov. — **Svetovna produkeija premoaga** je bila lani s 1.234.600.000 tonami za 12-9% manjša kot leta 1930 in je padla skoraj na stanje leta 1914, ko je znašala 1.200.100.000 ton. — **Produkeija cinka,** ki je bila 1. dec. 1931 zmanjšana po dogovoru mednarodnega kartela za 50 odstotkov, bo po sklepu konferenc v Ostende reducirana za nadaljnjih 10 odstotkov. — **Zunanja trgovina Českoslovaške** izkazuje v prvem letošnjem polletju padec izvoza od 6384 mil. Kč na 3731 milijonov, padec uvoza od 5546 mil. Kč na 3956 milijonov, skupni padec od 11.930 mil. Kč na 7687 milijonov; v odstotkih padec izvoza 72%, uvoza 40, skupni padec 55%. — **I. G. Farben** poroča v pregledu čez drugo letošnje polletje o nadaljnjem padanju prodaje; doma vsled nesigurnih razmer in iz tega izvirajoče rezerviranosti, v eksportu vsled naraščanja izvoznih ovir. — **Delniških emisij v Zedinjenih državah** je bilo prodanih v polovici leta 1929 za 1731 mil. dol., v isti dobi leta 1930 za 582-5 mil., 1. 1931 za 94-3, v prvem letošnjem polletju pa za borih 3.300.000 dol. — **Omejitev produkeije v nemški bombažni industriji** je nespremenjeno podaljšana do 12. septembra; če se doledaj kupčija ne bo poživila, bodo omejitve še poostri. — **Western Union Telegraph Co.** v New Yorku izkazuje za prvo letošnje polovico le še 17.000 dol. čistega dobička proti 4.320.000 dol. v prvi lanski polovici, kaj šele proti prej. — **Vlada Latvije** je zvišala dosedanje carinske postavke za celo vrsto blaga za 50 do 300 odstotkov. — **Nemška Polyphon d. d.** je zaključila preteklo leto z zgubo 9.600.000 mark. Predvidena je redukcija glavnice od 17 na 11 milijonov mark. — **General Electric Co.** izkazuje v prvi letošnji polovici za 80 milijonov dolarjev manjši promet kot v prvi lanski polovici. — **Bethlehem Steel Corp.** (Steel = Stahl = jeklo) izkazuje za prvo letošnje polletje zgubo 8.360.000 dol. proti čistemu dobičku 2.990.000 dol., 17.770.000 dol. in 20.810.000 dol. v prvi polovici let 1931, 1930 in 1929. — **Angleške železnice** imajo v zadnjem času občutne izgube, in se to prav dobro pozna v padanju interimnih dividend. — **V angleški pomorski plovi** so se pričela pogajanja o obsežnih fuzijah; mnogo starejših ladij hočejo sploh izločiti iz prometa. — **Izvoz Švice** v prvi letošnji polovici je bil s 416 milijoni frankov za 250 milijonov frankov manjši kot v prvi lanski polovici. — **Francoski državni dohodki** so zaostali v prvih treh mesecih proračunskega leta 1932/33 v znesku 3067 milijonov frankov za 679 milijonov za proračunom in za 590 milijonov za dohodki istih mesecev prejšnjega leta; glavni vzrok je močno padanje v vplačevanju posrednih in neposrednih davkov. — **Zunanja trgovina Avstrije** izka-

zuje v prvi letošnji polovici za 35814 milijonov šilingov manjši uvoz ter za 2805 mil. šil. manjši izvoz kot v istih lanskih mesecih. — **Položaj avstrijske tekstilne industrije** se je poslabšal; posebno težavna je preskrba s sirovinami in se vrši skoraj edinole potoni zasebnega kliringa. — **Nemška strojna industrija** je imela v prvi letošnji polovici za 20 odstotkov manj naročil kot v drugi lanski polovici, inčezemskih naročil celo za 40 odstotkov manj. Na koncu prvega polletja je bila zaposlena samo s 30 odstotki kapacitete. — **Tudi Belgija hoče kontingentirati uvoz lesa**, in se predlaga četrtinsko znižanje sedanjega obsega. — **General Motors** izkazuje za prvo letošnje polovico samo 5,326.000 dolarjev čistega dobička proti 55,123.000 dol. v prvi lanski polovici ali za 90 odstotkov manj. — **Sueški prekop** je z dohodki prve letošnje polovice v znesku 39962 milijonov frankov precej zaostal za prvo lansko polovico, ki je imela 49632 mil. fr. dohodkov. — **Skoda**, veliko češko podjetje, je letos brez dividende; lani je bila še 28125 odstotna ali 90 Kč. Izkazani čisti dobiček 923 mil. Kč (lani 6783 mil.) se prenesē na novi račun. — **Konkurzov v Zedinjenih državah** je bilo v prvi polovici let 1929, 1930, 1931 in 1932 po tej vrsti 10.566, 12.459, 13.935 in 15.869; obveznosti so takole rastle: 3016 mil. dol., 5147, 8944 in 1081 mil. dol. Torej je bilo čimdalje slabše. — **Studebaker**, ameriško avtopodjetje, izkazuje za prvo letošnje polovico zgubo 24 mil. dol. proti dobičku 2 mil. dol., 2,570.000 in 11,180.000 v prvi polovici let 1931, 1930 in 1929.

Takšnih notic bi mogli navesti na stotine in tisoče. Pa že iz teh se spozna splošna kriza. Upamo, da bomo mogli v kratkem priobčiti tudi seznanj. notic, ki nam bodo obratno pričale o zboljšanju gospodarskega položaja.

SVETOVNI BLAGOVNI TRGI V JULIJU IN AVGUSTU

Najznačilnejši pojav v gibanju tečajev na svetovnih blagovnih trgih v mesecu juliju je bila **okrepitev**, ki se je po lanskem novembru prvič javila. Razen bakra in žyva, ki sta padla v ceni do 15 odstotkov, je bilo tečajno gibanje obrnjeno povsod navzgor in je doseglo v večini slučajev zboljšanje do 10 odstotkov. Ta preokret v tendenci je pač v prvi vrsti povzročen po konferenci v Lausanne, ki je zmanjšala dosežanje nezaupanje v svetovni gospodarski položaj; tudi se je morala vsled močno skrčenih zalog zopet močneje **založiti trgovina**. Vračajoče se zaupanje se izraža tudi na mednarodnih efektnih trgih. Konferenca v Lausanne se označa večinoma kot pričetek nove dobe, ki naj polagoma odstrani gospodarske posledice svetovne vojne. Prav tako se znižanje obrestne mere angleškega vojnega posojila presoja zelo ugodno in se ne smatra samo kot notranja angleška zadeva, temveč se vidi v njem korak do **znižanja mednarodne obrestne mere**. Vse to mora na mednarodnih trgih priti do izraza.

Na **trgu kovin** potek konjunktornega vala ni bil enoten. Dočim produkcijske omejitve pri bakru v zadnjih mesecih niso imele nobenega uspeha, so se v drugih kovinah zaloge bolj skrčile; zato je dosegel baker s 45 cents najnižjo svojo dosežanje ceno, ostale kovine so se pa mogle kolikor toliko okrepiti. Seveda se more boljšanje cene tudi v ugodnih okoliščinah gibati le v ozkih mejah; če bi cene prehitro šle kvišku, bi bila takoj tudi produkcija večja in vse bi padlo zopet v vodo. — V prvih dneh avgusta se je tudi baker v ceni okrepil. — Cink je zboljšal ceno v prvi vrsti zato, ker je bila sklenjena nadaljnja omejitev produkcije za 10 odstotkov; že dosedaj je bila omejitev 50-odstotna. — Cin so podprli nakupi od strani mednarodnega kartela, ki svinec je pa profitiral od zmanjšanja zalog.

Na **trgih tekstilij** so v prvi vrsti utrdilno vplivali slabši izgledi pridelka. — V Egiptu je z bombažem obdelanega sveta letos za 35 odstotkov manj kot lani, v ameriškem bombaževem pasu so izdatne padavine zvišale od bombaževega hrošča grožnjo nevarnost, iz česar sklepajo na manjši pridelok. Na koncu julija se je javilo pač zopet nekoliko slabše razpoloženje vsled ugotovitve, da bo moralo novo bombaževito leto prevzeti 12,500.000 bal iz starih zalog proti 8,770.000 balam v preteklem letu. — Na trgih volne so se tečaji vsled ugodnejšega povpraševanja na licitacijah kolonialne volne v Londonu utrdili in so se tudi pozneje še držali, akoravno le s težavo. — Manjša ponudba in večje povpraševanje sta utrdila tudi cene konoplje in džute; tudi sirova svila se je ugodneje ocenjevala. — Trgi lanu so pa ostali nadalje nesigurni in slabi, ker prodajna politika sovjetov ne nudi nobene jasnosti.

Trg sirovega kavčuka se je mogel držati na doseženem nivôju, ki pa pač ni daleč oddaljen od najnižje dosedanje točke. Ravno zato so pa producenti v svojih ponudbah in prodajah zelo rezervirani. Zmanjšanje produkcije se vrši mnogo prepočasi, in se zato statistični položaj ne more resnično zboljšati.

Svetovni žitni trgi so bili v juliju v znamenju običajnega kolebanja, ki se v teh dneh javlja. Vobče so se utrdili, razen pri ovsu. Ta tendenca ni izvirala toliko iz večjih nakupov kot iz neugodnega vremena v juliju. Splošno so se morale cenitve pridelka znižati; in čeprav je svetovni trg obremenjen še zmeraj z velikimi zalogami, obstoji vendar upanje, da bo letos nakupovanje živahnejše kot je bilo lani.

Trgi kolonialnega blaga so bili kot običajno poleti, v znamenju omejenega prometa. Vseeno je pa oblikovanje cen sledilo prijaznejši tendenci na ostalih blagovnih trgih. — V prvi vrsti se je podražila kava. Brazilija nadaljuje slejkoprej svojo uničevalno politiko; in ker so nastale vsled tamošnjih političnih nemirov tudi transportne težkoče, je bila ponudba rezervirana in so se zahteve zvišale. — Na trgu čaja je sledila večmesečni baisse-tendenci naravna reakcija, pri čemer so bile zlasti cenejše vrste v ospredju zanimanja. — Rezervirana ponudba v kakao in večja potreba po zalaganju sta dovedla do majhne okrepitve v ceni. — Trg sladkorja ni mogel dobiti določene tendence. Odgoditev konference v Ostende, ki naj bi bila končnoveljavno utrdila produkcijo in eksport, ni dobro vplivala. Na drugi strani je pa izvršila Amerika velike nakupe, s čimer je bilo padanje tečajev preprečeno. — Riž se je mogel v ceni le težko držati, ker ni sedaj sezija za povpraševanje. — Južno sadje je le malo kolebalo, ker se ni pokazalo nobeno posebno veselje do nakupa.

Na trgu maščob so se po dolgotrajnem baisse-gibanju cene zopet okrepile, kar velja posebno za severoameriško blago. — Sirovo maslo se je najprvo više ocenjevalo, ker je zlasti Danska svoje zahteve močno navila; ker je pa medtem produkcija povsod zelo narasla, se visoka cena ni mogla držati.

Trg kemikalij ni bil enoten, a je v marsičem kazal početke utrditve. V teku julija vršivši se mednarodni razgovori petrolejske in dušikove industrije so pokazali glede ureditve trga načelne napredke, čeprav vobče ni prišlo do pozitivnih zaključkov.

Od živalskih sirovin je bilo povpraševanje po kožah večjih živali živahnejše, in so cene polagoma narasle; a manjše blago in tudi kožuhovina sta ob zelo nizkih tečajih slejkoprej zanemarjena.

Vobče se mora reči, da je bilo v juliju na svetovnih blagovnih trgih razpoloženje prijaznejše in zaupljivejše, da je bilo pa povpraševanje še zmeraj rezervirano in se je mogel le na posameznih trgih doseči večji promet. Splošno prevladuje optimizem.

Dviganje cen, ki se je javilo v juliju, se je tudi v avgustu nadaljevalo. Od vsepovsod se je poročalo o ugodnem razpoloženju, bodisi iz Zedinjenih držav kot iz Kanade ali Avstralije ali Evrope ali Vzhodne Azije. Dobro je vplival odtok zlata iz Francije v Ameriko, prav tako tudi okrepitev cene srebra itd. Sirovi sladkor se je v drugi polovici avgusta okrepil v New Yorku na 1·14, slanina v Chicago na 5·15, bombaž v New Yorku na 7·55¹, svila v New Yorku na 1·55, džuta v Londonu na 18·75, baker v New Yorku na 5·20 (dviganje traja naprej), cin v New Yorku na 23·30, svinec v Londonu na 11·25, cink v Londonu na 13·81, srebro v New Yorku na 28·50, kavčuk v New Yorku na 3·62.

TO IN ONO

PREOKRET V SVETOVNEM GOSPODARSTVU

Nemški zavod za konjunkturno raziskovanje objavlja sledeče poročilo o svetovni konjunkturi na koncu avgusta 1932:

Ceprav se produkcija in zaposlenost še nadalje krčita, se javljajo na denarni strani gospodarstva prvič v široki fronti začetki tendenčnega preokreta. Svetovnotržne cene se skoraj v vseh panogah dvigajo. Tudi indeksne številke veletrgovine v Zedinjenih državah in v Veliki Britaniji kažejo od srede leta dalje navzgorno tendenco. Zaloge sirovin ne rastejo več.

Padanje svetovne trgovine ni več tako hitro kot je bilo prej; glede količine je trgovski promet najbrž celó stabilen. Val trgovsko-političnih omejitvenih odredb polagoma upada.

Omiljenje krize zaupanja in napredujoči proces razdolženja bank sta likvidnost denarnih trgov v toliko zvišala, da odhajajo sredstva sedaj tudi na glavnični trg. V Veliki Britaniji se je obrestna mera tako zelo znižala, da se je mogla izvesti najboljše konverzija državnih dolgov od 5 na 3½%. Tudi v Zedinjenih državah je pričela obrestna mera padati. V nekaterih deželah so finančne težkoče še zelo velike, a svetovno gospodarstvo kot celota bo morda pričelo prehajati preko globinske točke sedanje krize.

III. vseslovenski trgovski shod v Mariboru

Ta mogočna manifestacija slovenske trgovske solidarnosti, stanovske in državljanske zavednosti se je vršila v času »Mariborskega tedna« dne 14. avgusta t. l. ob navzočnosti ministra za trgovino in industrijo g. Ivana Mohoriča, predstavnikov oblasti in zastopnikov vse organizirane slovenske trgovine. Točno in podrobno poročilo o tem shodu je prinesel »Trgovski list« v številkah 93, 94 in 95 z dne 16., 18. in 20. avgusta t. l. Posebno poročilo o tem shodu bo izdala Zveza trgovskih gremijev za Slovenijo, kakor je izdalo posebni poročili o prvih dveh trgovskih shodih Trgovsko društvo Merkur v Ljubljani. »Trgovski Tovariš« beleži z zadovoljstvom kot glasilo našega Merkurja ta tretji vseslovenski trgovski shod, kot tretji mejnik v gospodarskem in kulturnem razvoju naše trgovine in se veseli napredka, ko vidi, da je kleno zrno, ki ga je sejal Merkur, skalilo, močno poglalo in rodilo stoteren sad.

Stečaji in prisilne poravnave v mesecu juniju in juliju 1932

Društvo industrijcev in veletrgovcev in Ljubljani objavlja za čas od 1. junija do 30. junija 1932 sledečo statistiko (številke v oklepaju se nanašajo na isto dobo preteklega leta):

1. Otvorjeni stečaji:

V Dravski banovini 6 (9), Savski 12 (4), Vrbaski — (—), Primorski 5 (—), Drinski 13 (3), Zetski 4 (1), Dunavski 4 (7), Moravski 7 (2), Vardarski 14 (2), Beograd, Zemun, Pančevo 5 (2).

2. Otvorjene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 13 (2), Savski 26 (9), Vrbaski 6 (—), Primorski 1 (4), Drinski 9 (3), Zetski — (1), Dunavski 10 (27), Moravski 1 (—), Vardarski — (1), Beograd, Zemun, Pančevo 2 (1).

3. Odpravljeni stečaji:

V Dravski banovini 5 (7), Savski 5 (4), Vrbaski — (—), Primorski 2 (1),

Drinski 5 (4), Zetski 3 (1), Dunavski 16 (13), Moravski 6 (4), Vardarski 2 (3), Beograd, Zemun, Pančevo 3 (1).

4. Odpravljene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 17 (1), Savski 29 (3), Vrbaski 6 (—), Primorski 4 (1), Drinski 13 (—), Zetski 1 (—), Dunavski 21 (2), Moravski 1 (—), Vardarski 1 (1), Beograd, Zemun, Pančevo 3 (—).

Za čas od 1. julija do 31. julija 1932 izkazuje:

1. Otvorjeni stečaji:

V Dravski banovini 6 (6), Savski 8 (10), Vrbaski 1 (—), Primorski 7 (2), Drinski 3 (4), Zetski 3 (2), Dunavski 9 (13), Moravski 5 (8), Vardarski 13 (4), Beograd, Zemun, Pančevo 2 (4).

2. Otvorjene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 16 (9), Savski 46 (9), Vrbaski 7 (—), Primorski 11 (1), Drinski 22 (5), Zetski 2 (1), Dunavski 10 (20), Moravski 2 (—), Vardarski — (1), Beograd, Zemun, Pančevo 5 (5).

3. Odpravljeni stečaji:

V Dravski banovini 9 (2), Savski 8 (4), Vrbaski 2 (2), Primorski 1 (4), Drinski 2 (2), Zetski 1 (3), Dunavski 19 (8), Moravski 3 (1), Vardarski — (3), Beograd, Zemun, Pančevo 3 (5).

4. Odpravljene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 20 (4), Savski 25 (5), Vrbaski 5 (—), Primorski 7 (—), Drinski 7 (2), Zetski 1 (1), Dunavski 24 (14), Moravski 1 (—), Vardarski 1 (—), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (1).

Izvoz lesa v I. polletju 1932

Vrednost našega izvoza lesa, oglja, lesnih izdelkov in strojilnih ekstraktov je znašala v prvi polovici tekočega leta 264 milijonov Din. To je le 49,5% vrednosti izvoza v prvi polovici preteklega leta odnosno le 29% v prvi polovici 1930.

Gibanje izvoza posameznih vrst lesa in lesnih izdelkov kaže sledeča tabela:

Drva:

I. polletje 1930:	26.8 mil. Din
I. polletje 1931:	19.3 mil. Din
I. polletje 1932:	12.6 mil. Din

Stavbni les:

I. polletje 1930:	685.6 mil. Din
I. polletje 1931:	369.7 mil. Din
I. polletje 1932:	210.1 mil. Din

Oglje:

I. polletje 1930:	24.1 mil. Din
I. polletje 1931:	22.2 mil. Din
I. polletje 1932:	13.7 mil. Din

Železniški pragovi:

I. polletje 1930:	93.8 mil. Din
I. polletje 1931:	75.0 mil. Din
I. polletje 1932:	3.6 mil. Din

Lesni izdelki:

I. polletje 1930:	43.8 mil. Din
I. polletje 1931:	20.8 mil. Din
I. polletje 1932:	11.7 mil. Din

Ekstrakti:

I. polletje 1930:	36.8 mil. Din
I. polletje 1931:	28.1 mil. Din
I. polletje 1932:	12.5 mil. Din

Skupaj:

I. polletje 1930:	910.9 mil. Din
I. polletje 1931:	535.1 mil. Din
I. polletje 1932:	264.2 mil. Din

Naši državni dolgovi

Po poročilu guvernerja Narodne banke so znašali naši dolgovi v inozemstvu dne 1. julija 1932: 983.327.054 zlatih frankov, 128.240.000 dolarjev, 34.459.124 funt-sterlingov, 156.593.343 mark, 2.444 milijonov 337.315 frankov in 29.805.392 Din. Skupno 32.763.242.636 Din. Notranji dolg pa znaša 6.020.315.000 Din. Anuitete (obresti in odplačilo) za inozemske dolgove znašajo v tekočem proračunskem letu: 11.8 milijonov zlatih frankov, 7.1 milijon dolarjev, 0.6 milijonov funtov, 265 milijonov frankov in 1.3 milijonov Din, skupno torej 1.277.3 milijonov Din. Anuitete za notranji dolg pa znašajo 306.3 milijonov Din.

Snovanje mednarodnih gospodarskih blokov

V poslednjem času se pripravlja v Evropi veliko gibanje za odstranjenje ovir v trgovskem prometu. Na severu Evrope se pripravlja gospodarsko zблиžanje vseh skandinavskih držav. Med Nizozemsko in Belgijo je že sklenjena nekaka carinska unija. Na osnovi tega dogovora so znižale Nizozemska, Belgija in Luksemburška v medsebojnem prometu za dobo pet let carine za 50%. V kratkem bodo pričele tudi razprave o dogovorih med Švedsko, Nor-

veško in Dansko za gospodarsko in politično zблиžanje teh držav. Ni pa izključeno, da se tem dogovorom priključi tudi Finska, pa bi potem mogli računati na severu Evrope za novo gospodarsko in politično velesilo.

Ze dolgo trajajo tudi pogajanja Anglije za gospodarsko zблиžanje dežel angleškega imperija. Mnogo nad se stavlja v imperijsko konferenco v Ottawi, ki pa, kakor kaže, nima mnogo uspeha.

V problemu snovanja velikih gospodarskih blokov in postopne likvidacije sedanjih nevzdržnih omejitev v mednarodnem trgovskem prometu je treba omeniti tudi iniciativo Francije za gospodarsko in politično zблиžanje podunavskih držav. V tej akciji se pripisuje posebna važnost preferenčnim carinam.

Ob tem živahnem gibanju za snovanje velikih gospodarskih blokov pa obstoja v Nemčiji velika bojazen radi bodočega razvoja zunanje trgovine. Nemčija ima namreč velik interes na izvozu v Skandinavске države, v Podunavje, Belgijo in Nizozemsko. Z ozirom na konture novih gospodarskih blokov je v Nemčiji ponovno oživila ideja carinske unije s Francijo. Nemčija se boji uvoza francoskih vin, ki bi prinesel nemškemu vinogradništvu in pivovarniški industriji veliko škodo. Zato so se v Nemčiji pojavili predlogi, da se v primeru carinske unije med Nemčijo in Francijo uvede prisilna uporaba domačega vina in uvoz iz Francije kontingentira. Francija pa se nasprotno boji konkurence nemške kemične, elektrotehnične in strojne industrije.

Kakor izgleda, stoji Evropa pred važnimi odločitvami, ki bi naj stvorile pogoje za novo gospodarsko življenje v Evropi.

Izvoz industrijskih izdelkov

Kakor ostale gospodarske stroke, beleži tudi evropska industrija veliko upadanje prometa. Kako je v razdobju 1928 do 1931 upadel izvoz posameznih industrijskih strok, je razvidno iz sledečih primerov:

Kemična industrija Nemčije je izvozila leta 1928 — 4.658.000 ton svojih izdelkov, 1931 pa le 3.184.000 ton.

Belgijska metalna industrija je izvozila 1928 — 5.330.000 ton, 1931 pa 4.336.000 ton.

Francoska tekstilna industrija je izvozila 1928 — 235.000 ton, 1931 180.000 ton.

Angleška bombažna industrija je izkazovala 1928 — 415.000 ton izvoza, leta 1931 pa le 214.000 ton.

Angleška premogovna industrija je v izvozu upadla od 50,051.000 ton v letu 1928 na 42,749.000 ton v letu 1931.

Prav isto sliko nam kaže italijanska svilena in čehoslovaška steklarska industrija.

Industrijska produkcija sredi 1932

Dežela	1913 = 100	1928 = 100
Svet	91.0	67.0
Nemčija	62.0	53.8
Belgija	67.5	70.0
Francija	92.9	73.4
Vel. Britanija	75.3	80.6
Rusija	301.7	206.1
Kanada	150.6	76.8
Zedinjene države	84.8	53.3
Japonska	288.9	107.5

Opozarjamo na Rusijo in Japonsko.

Padanje eksporta in brezposelnost

Mednarodna trgovska zbornica priobčuje nekaj podatkov o krčenju svetovne trgovine:

Nemška kemična industrija je eksportirala leta 1928 še 4.65 mil. ton blaga, leta 1931 pa samo še 3.18 mil. ton. V decembru 1928 je znašala brezposelnost v tej industriji 7.6 odstotkov, v decembru 1931 pa 31.9%.

Belgijska železna industrija je eksportirala leta 1928 5.33 mil. ton, leta 1931 4.33 mil. ton; brezposelnost te industrije je narasla v isti dobi od 0.8 na 16.5%.

Francoska tekstilna industrija izkazuje v letu 1928 eksport 235.000 ton, leta 1931 180.000 ton; v januarju 1932 je bilo v tej industriji zaposlenih za 18.7 odstotkov manj delavcev kot v januarju 1930.

Eksport britanske bombažne industrije je padel v imenovanih letih od 450.000 ton na 214.000 ton, brezposelnost je označena v decembru 1928 z 11.1 odstotki, v juniju 1931 s 40.4 in v decembru 1931 s 27.4 odstotki; padanje brezposelnosti od junija do decembra 1931 je bilo povzročeno po začasnem naraščanju eksporta kot posledici opustitve zlatega standarda.

Za britansko premogovno industrijo veljajo sledeče številke: 50 mil. ton izvoza v letu 1928, 42.47 mil. ton v letu 1931; brezposelnost: 25.7% v juniju 1928, 19.1% v decembru 1928, 36.2% v juniju 1931, 24.6% v decembru 1931.

Avtomobilna industrija Zedinjenih držav je izvozila l. 1928 še 507.000 voz, lani pa samo ca 150.000; če vzamemo povprečno zaposlenost let 1923 do 1925 s 100, je bila zaposlenost

v decembru 1929 še 91, v lanskem decembru samo še 62 in je od tedaj še naprej padla.

Industrijski indeks v nekaterih državah

Indeks v produkciji industrijskega blaga je bil v Zedinjenih državah v aprilu letošnjega leta s 57.7 na najnižji točki v zadnjem desetletju; pri tem je indeks leta 1928 enak 100. V mesecih maj—junij indeks ni nadalje padel. V prvi letošnji polovici je bil za 40 odstotkov pod indeksom leta 1928 in za 44 pod onim iz leta 1929. — V Franciji je bil industrijski indeks v maju in juniju 73, za 34 odstotkov pod povprečnostjo leta 1930. — V Angliji je bil indeks industrijskega blaga v prvem letošnjem polletju višji kot lani, ni pa dosegel onega iz četrtega lanskega četrtletja. — Nemški industrijski indeks se je okreplil od globinske točke v januarju (52.9) na 59.5 v juniju; povprečnost prvega letošnjega polletja je izkazana s 56.6.

Insolvence v Nemčiji padajo

Namesto mnogih besed podamo kar seznam, koliko je bilo v posameznih mesecih v Nemčiji konkurzov in koliko poravnalnih postopanj.

Mesec	Poravnalna konkurzi postopanja		
Mesečna povprečnost	1926	1033	661
<	1927	484	133
<	1928	691	278
<	1929	859	438
<	1930	1267	596
<	1931	1571	717
Januar	1932	1128	751
Februar	1932	1091	789
Marec	1932	975	759
April	1932	929	742
Maj	1932	739	627
Junij	1932	704	627
Julij	1932	629	461

Hranilne vloge v Nemčiji

Hranilne vloge v Nemčiji so dosegle višek v decembru leta 1930, z več kot 10.400 milijoni mark; nato so padle, a so bile v letošnjem februarju le za 11 milijonov pod 1 milijardo. Padeč v letošnjem juniju gre deloma na rovaš poletne potovalne sezije, po večini pa na rovaš splošne gospodarske stiske. Beremo, da so vloge padle tudi v juliju, vendar pa ne več tako močno kot v juniju. Podamo seznam:

Konec mesecev	Vloge v milijonih mark
December 1927	4.665
December 1928	6.988
December 1929	9.016
December 1930	10.401
December 1931	9.726
Januar 1932	9.887
Februar 1932	9.989
Marec 1932	9.951
April 1932	9.956
Maj 1932	9.903
Junij 1932	9.800

Nakup bakra po poljubni ceni

Mednarodni kartel bakra je kar nekaj razpadel. Ostale so le še ameriške tvrdke, in te so skušale dobiti v začetku avgusta stik s trgom. Določile so se različne cene. Cena kartela je ostala s 6:25 cents nespremenjena (100 cents = 1 dolar). Zraven te cene si videl »dodelitveno ceno« po 5:50 cents in slednjič v prilagoditvi na konkurenco tudi še ceno 4:70 cents. Ta dobro sortirana izbira pa nakupnega veselja ni mogla poživiti, ker so vsi taki ukrepi nezadostni. Vrh tega se je zvedelo, da znašajo svetovne zaloge rafiniranega bakra 700.000 ton, zaloge sirovega bakra pa najmanj 300.000 ton. En milijon ton pa zadostuje pri sedanji porabi za več kot eno leto; in ker se svetovna produkcija kljub velikim omejitvam ne more popolnoma ustaviti, bo ponudba zmeraj velika. Zato je razumljivo stremjenje po obnovitvi kartela.

Trdovraten upnik

Ob koncu Srednjega veka so bili za služki v trgovini večinoma večji kot so sedaj, vsaj v veletrgovini, ki je bila deloma v rokah družb, katere so delale z vlogami malih ljudi ali vsaj manjših kapitalistov. Uprava je bila tedaj na prav slabih nogah, trgovsko-pravna zakonodaja v našem smislu se je nahajala šele v prav prvih začetkih; in tako so mogli upravitelji denarja poljubno gospodariti, seveda ne sebi v škodo. Tedaj se je leta 1520 izvedelo, da je ena teh družb, Ambrosi-Hochstetterjeva, v šestih letih zaslužila 37-kratni znesek vložnega denarja. Bartolomej Rem, mešan nemškega mesta Augsburg, je trdil, da je vložil pri imenovani družbi pred šestimi leti 900 goldinarjev in da mu pritiče torej 37-kratni znesek ali 33.000 goldinarjev. Družba je pa dejala, da mu gre le 26.000 goldinarjev. Kdo drug bi bil ta denar brž vzela, a Bartolomej Rem ga ni hotel vzeti. Najprvo je tožil družbo pri »Cesarju in državici«. Cesar je naročil mest-

nemu svetu v Augsburgu, naj imenuje razsodišče, in to je prisodilo Remu 30 tisoč goldinarjev. A Rem še ni bil zadovoljen; šel je za cesarjem na Španško, kjer je svojo tožbo obnovil, potem v Rim, v Aachen in od tam v Worms na državni zbor. Tu si je sam poiskal pomoč in je odpeljal dva z blagom naložena voza družbe. Cesar ga je dal sedaj aretirati, in občinski svet mesta Augsburg ga je zaprl v »stolpe«. Vsako jutro je prišel sel mestnega sveta pred vrata jetnika in se klical: »Bartolomej, ali hočeš vzeti 30.000 goldinarjev in iti prost od tukaj?« Rem je pa odgovarjal do svoje smrti: »Pod 33.000 goldinarjev ne grem!«

Premijska posojila že pred 250 leti

Premijska posojila niso nič novega; že davno so v finančni zgodovini mnogih držav imela veliko vlogo. Razlika do loterije obstoji v tem, da more pri premijskem posojilu izgubiti udeleženeec v najneugodnejšem slučaju le obresti ali del obresti, nikdar pa ne svoje vloge.

Na koncu 17. stoletja so se premijska posojila prvič javila in so se uporabljala takrat v prvi vrsti v Angliji. Dalje beremo o njih na koncu Španske nasledstvene vojne in pa osvobodilne vojne v Severni Ameriki. Znano je, da so požrle premije takrat do tretjine glavnice. V Avstriji so imela premijska posojila od nekdaj veliko vlogo. Prvo tako posojilo je bilo izdano leta 1795, dalje večja posojila v letih 1802, 1820, 1834, 1854. Premijska posojila v veliki višini je izdajala Francija v začetku in v sredi 18. stoletja, tako leta 1710 za 10 milijonov livres (funtov) in leta 1754 celo za 15 milijonov. Odrezki so se glasili deloma na prav majhne svote, dol do 10 livres, da so se mogle udeležiti posojila vse plasti prebivalstva. Zanimivo je, da so obstojali dobrički pri teh francoskih posojilih ne samo v gotovini, temveč tudi v dosmrtnih rentah. Tudi v Prusiji vidimo prva premijska posojila že na koncu 18. stoletja, v drugih nemških deželah pa v začetku 19. stoletja (Bavarska 1812, Badenska 1820 itd.).

Premijskih posojil so se poslužile države že od nekdaj le v časih sile. Zadnje veliko premijsko posojilo je bilo ono Nemčije v letu 1919 v znesku 5 milijard mark, ki je bilo pa podpisano samo s 3818 milijoni mark in ki je kmalu postalo žrtev napredujoče inflacije. Vsako premijsko posojilo ima posebne mikavnosti, da ljudi privabi.

† Ivan Delakorda

V cvetu moških let je v soboto dne 23. julija 1932 dokončal svoje delavno življenje v zvestem krogu svoje rodbine bivši ravnatelj Trgovskega bolniškega in podpornega društva v Ljubljani gosp. Ivan Delakorda. Njegova rana smrt je bridko pretresla njegove številne prijatelje in znance. Velike in trajne zasluge ima blagi pokojnik za našo slovensko trgovsko organizacijo v predvojni dobi in za najstarejšo dobrotvorno napravo našega trgovskega stanu po veliki vojni, za Trgovsko bolniško in podporno društvo v Ljubljani. Ivan Delakorda je bil tih in skromen mož, blaga duša redkih besedi, pri delu pa priden in vesten do žrtvovanja samega sebe. Njemu zaupano delo je bilo v najboljših rokah. Po izstopu iz gimnazije je dokončal z lepim uspehom Mahrovo trgovsko šolo v Ljubljani in je potem do svojih vojaških let služboval v zavarovalni stroki. Po končani vojaški dobi je po nasvetu in v sporazumu s svojimi mladimi trgovskimi prijatelji gospodi Golob, Drčar in Vovk vstopil leta 1907 v službo pri Trgovskem društvu Merkur v Ljubljani kot poslovodja društvene pisarne in društvene posredovalnice. V društvu »Merkur« je tisto dobo vladala najživahnejša delavnost. V tej matici trgovske stanovske organizacije je bilo pred vojno središče vsestranskega strokovnega dela s ciljem doseči osamosvojo slovenske trgovine. Res srečna roka je pripeljala pokojnika v to društvo baš ob času, ko je bilo na vrhuncu svojega probudnega in zbiralnega dela. Ivan Delakorda je dal društvu »Merkur« vse svoje sile in je zlasti lep razvoj društvene posredovalnice pripisovati njegovemu vestnemu in točnemu delu. V društvu »Merkur« je ostal vse do velike vojne vnet in nepogrešen delavec, ki je užival popolno zaupanje društvenega vodstva. Vse ga je spoštovalo in rado imelo. Ko je začela velika vojna, je moral prvi dan v vojake in mu je bilo tako sojeno, da je moral ostati v vojski vse do konca. Sredi vojne nevarnosti se je vsa leta zvesto spominjal društva »Merkur« in se pridno oglašal iz tujine. Po vojni se je takoj zopet vrnil na svoje službeno mesto pri društvu »Merkur«, kjer so nastale tedaj nove velike naloge in je bilo zlasti obilno delo opraviti, da smo izvedli stanovsko organizacijo po gremijih v Sloveniji in povezali gremije v zvezo gremijev. Prve čase po vojni je bila trda za stanovanja pa so postali uradni prostori Društva »Merkur« v Liningerjevi hiši v Gradišču gostoljubno zavetišče za vse trgovske organizacije ljubljanske. Tiste čase je imelo tudi Trgovsko bolniško in podporno društvo skupno streho z društvom »Merkur«. Stiki so bili tesni in po smrti gospoda Goričnika je Trgovsko bolniško in podporno društvo potrebovalo novega ravnatelja pa je na soglasen sklep odbora prevzel ravnateljsko mesto v nelahkih razmerah gospod Ivan Delakorda. Na tem odgovornem mestu je razvil pokojnik vso svojo pridnost in sposobnost ter točno vršil svoje dolžnosti s pičlim osebjem, dasi so se v novih razmerah posli hitro množili. Njegov trud in njegova skrbnost je rodila lepe uspehe za napravo

samo, ali je prenaporno delo izčrpalo po nekaj letih njegove telesne sile pa je moral zaradi lečenja zapustiti mesto svojega velikega dela. Navzlic skrbni negi oslabiljeno srce ni dalo, da bi se zopet vzravnal, pa se je te dni preselil v boljše življenje tiho in potrpežljivo, kakor je bil tih in skromen in nezahteven vse svoje žive dni naš ljubi in čislani prijatelj ter zvesti sotrudnik v trgovskih vrstah gospod Ivan Delakorda, ki ga ohranimo v trgovskih stanovskih in dobrotvornih organizacijah v lepem in hvaležnem spominu.

Dr. F. W.

SVEČANA ŠOLSKA PROSLAVA NA ENOLETNEM TRGOVSKEM TEČAJU SLOVENSKEGA TRGOVSKEGA DRUŠTVA V MARIBORU

Ob zaključku letošnjega šolskega leta je poslalo Slov. trg. društvo v Mariboru svoje druge absolvente v poslovni svet. Z ustanovitvijo tega tečaja je prevzelo društvo hvaležno nalogo, vzgojiti kvalificirane pomožne pisarniške moči v strogo narodnem duhu, pri čemer pa ne išče nikakega lastnega dobička in koristi. Da je zanimanje za dober uspeh tečaja med našimi trgovci dokaj veliko, nam svedoči tudi dejstvo, da se na vseh društvenih sejah razpravlja o njegovem prospevanju in razvoju.

Letošnji šolski zaključek na trgovskem tečaju je bil proslavljen 28. junija na izredno slovesen način. Ob številni udeležbi odličnih predstavnikov tukajšnjega trgovstva in skrbni pripravi s strani vodstva, se je razvila svečana šolska proslava, ki je pokazala presenetljiv uspeh mladega zavoda. Po sprejemu vabljenih gostov s strani šolskega kuratorja, je s primernim nagovorom otvoril proslavo vodja tečaja g. prof. Al. Struna ter dal besedo g. dr. Rutarju, ki je predaval o sodobni gospodarski krizi in njenem razvoju. Predavateljev skrbno pripravljeno govor, zasnovan na obširni gospodarski literaturi in statističnem materialu, priča o njegovi izredni erudiciji in hkrati zmožnosti, zajeti problem prav pri koreninah. Upati je, da to njegovo predavanje, ki je bilo deležno obilne pohvale in priznanja, ne ostane zadnje, saj se je prav ob tej priliki porodila marsikomu mikavna misel, ustvariti v področju Slov. trg. društva kulturno ognjišče za ekonomska-komeričjalna vprašanja.

Predavanju je sledilo obdarovanje najmarljivejših učenk. Kot najboljša na zavodu je bila nagrajena s prvo nagrado Šetinc Ana, kot odličnjakinja pa Sonne Gerlinde in Klemenčič Franja. Prvo nagrado iz strojepisja je prejela Simončič Fanči, ki se je kot zmagovalka v strojepisni tekmi na las približala jugoslovanskemu rekodu. Kot najboljša stenografinja je bila nagrajena Marija Brus, ki je v svoji stroki pokazala dokaj spretnosti in sposobnosti.

Vse nagrade, ki imajo v prvi vrsti moralen pomen, so poklonili člani Slov. trg. društva: gg. Pinter, Lenart, Mejovšek, Preac, Majer, Jančič, Brišnik, Kovačič, Rosina in Paš, kar jim je šteti v gospodarski krizi v tem večjo zaslugo.

Proslavo je zaključil s primernim nagovorom g. Pinter, zagotavljajoč mladini vzlic težkim časom moralno in gmotno pomoč s strani našega trgovstva.

Kot uvod k zaključnim izpitom so bile tekme iz strojepisja in stenografije. V obeh predmetih so udeležence pokazale dokaj spretnosti in znanja. Tekmam je prisostvovalo precejšnje število opazovalcev. Med drugimi so bili navzoči predsednik Slov. trg. društva g. Mejovšek, tajnik g. Pinter, ravnatelj državne trg. Akademije g. Dolenc ter del profesorskega zbora, ki je tvoril komisijo pod predstvom vodje tečaja. Tehnično vodstvo je bilo v rokah g. prof. Rakuše. Tekma je trajala od 9. do 11. ure. Pričela je z 10-minutnim prepitkovanjem neznanega teksta, nakar je sledil diktat s hitrostjo 2 in pol udarca na sekundo in se končno stopnjeval na 4 udarce. Velik del tekmovalcev je proti koncu že omagal.

Predtekmo v stenografiji je tvoril diktat 160 zlogov na minuto, ki je bil nato prečitani. Hitrost se je stopnjevala na 180 in slednjič na 200 zlogov. Prenos diktata 160 zlogov na minuto je trajal 40 minut.

Najboljša stenografka je bila Brus Marija, druga Klemenčič Fanika in tretja Tomažič Zora. Kakor že omenjeno je bila v strojepisju na prvem mestu Simončič Fanika, sledili ste ji Lužar Ana in Cijan Nada. Ves uspeh tekem je bil prav zadovoljiv.

H končnemu izpitu je bilo pripuščenih 26 učenk. Izpitni komisiji je predsedoval vodja tečaja. Prisostvoval je izpitom tudi g. univerzitetni profesor dr. Ludvik Böhm, ki se je mudil v Mariboru kot ministrski odposlanec pri zaključnih izpiti na državni trgovski akademiji.

Delovanje tečaja je pokazalo uspehe, s katerimi se mladi zavod lahko v resnici ponaša. Slovenskemu trgovskemu društvu je treba čestitati, da je vzelo izobrazbo našega trgovskega naraščaja v svoje roke in jo poverilo edino poklicnim faktorjem, t. j. profesorjem državne trgovske akademije, ki so v prvi vrsti poklicani, da delujejo na tem zavodu. Šolskemu kuratoriju želimo, da bi v začrtanih smernicah nadaljeval svoje započeto delo v prospah našega obmejnega trgovstva.

I. redna odborova seja Trgovskega društva Merkur za Slovenijo

se je vršila v torek dne 6. septembra t. l. ob 8. uri zvečer v gremijalni posvetovalnici v Trgovskem domu. Predsednik g. dr. Fran Windischer je ugotovil sklepčnost in otvoril sejo. Pozdravil je navzoče in povedal, da je zapisnik zadnje seje odobren. Gospod predsednik je nato poročal, da je od časa zadnje seje predsedstvo poslalo čestitke ob petdesetletnici gospoda Ivana Bričlja in gospoda Frana Bureša, predsednika Zveze obrtnih zadrug v Mariboru, ob šestdesetletnici gospoda Josipa Zalte, ob sedemdesetletnici gospoda kmetijskega svetnika Viljema Rohrmanna. Predsedstvo je čestitalo Glasbeni Matici ob njenih jubilejih, pozdravilo s čestitkami gospoda ing. Maksa Klodiča ob imenovanju za direktorja Drž. železnice in gospoda dr. Ivana Plessa ob izvolitvi za predsednika Trgovske bolniške blagajne. Predsedstvo je čestitalo ob sedemdesetletnici gospodu S. D. Alexandru, častnemu predsedniku Saveza Industrijalca v Zagrebu. Predsedstvo je pozdravilo izvolitev gospoda Staneta Vidmarja za predsednika Društva industrijcev in veletržcev v Ljubljani. Poslalo je pozdravno pismo gospodu ministrskemu predsedniku dr. Antonu Korošču ob njegovi šestdesetletnici ter je pismeno pozdravilo imenovanje gospoda Ivana Mohoriča za ministra trgovine in industrije. Od gospoda Ivana Jelačina, predsednika Zbornice za trgovino, obrt in industrijo, je naše društvo prejelo pismeno zahvalo v lepem pismu za sožalje, izraženo ob smrti gospoda Ivana Jelačina starejšega, predsednika Trgovskega doma. Gospod predsednik je poročal, da je društvo sporočilo pismeno sožalje ob smrti gospoda veletržca Roberta Kollmanna in ob smrti matere gospoda Karla Seljaka. Sredi poletja je umrl dolgoletni poslovodja našega društva gospod Ivan Delacorda. Sporočili smo sožalje žalujoči gospe soprogi. Spremili smo ga v častnem številu na zadnji poti, položili venec na njegovo krsto in razobesili črno zastavo na Trgovskem domu. Gospod predsednik sam mu je napisal v časopisih prijateljski spomin. Naše društvo se je pristržno zahvalilo načelstvu Gremija trgovcev za prejeto podporo ter izreklo častitke dolgoletnemu društvenemu podpredsedniku gospodu Janku Lozarju, ko se je začetkom junija poročil. Poročilo g. predsednika o prošnjah za podporo se je vzelo na znanje. Gospod predsednik poroča nato o korakih, ki jih je storil radi volila gospoda Frana Goloba ter radi zapuščine gospoda Roberta Kollmanna. Odbor je vzel poročilo odobrilo na znanje. Poročal je nato o veliki prireditvi naših trgovcev v Mariboru, kjer se je vršil velik trgovski shod pod predsedstvom gospoda Josipa Kavčiča, predsednika Zveze trgovskih gremijev, in ob prisotnosti gospoda trgovskega ministra Ivana Mohoriča. Vršilo se je nato konstituiranje odbora in so bili izvoljeni v svojih funkcijah dosedanji funkcionarji. Društveni tajnik gospod Anton Agnola je podal poročilo tajništva in posredovalnice za čas od 6. IV. do 6. IX. t. l. Dnevni red je bil izčrpan in je gospod predsednik dr. Fran Windischer zaključil sejo ob 20. uri 45 minut.